

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра кримінального права

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 26 «Цивільна безпека»,
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Одеса
Фенікс
2024

УДК 343.211.3(073)
К82

Рекомендовано до видання навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 5 від 21 лютого 2024 року)

Рецензенти:

Албул Сергій Володимирович, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ;

Аркуша Лариса Ігорівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія».

Кримінально-правовий захист прав та свобод людини :
К82 метод. реком. для підготовки до практ. занять та самост. роботи здобув. другого (магістер.) рівня вищ. осв. галузі знань 26 «Цивільна безпека», спец. 262 «Правоохоронна діяльність» [Електронне видання] / [В. П. Бойченко, І. М. Горбачова, Д. О. Колодін, Є. Ю. Полянський, С. А. Хімченко, А. Р. Хімченко] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 106 с. – Режим доступу:...

ISBN 978–617–8395–98–8

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», з метою закріплення лекційного матеріалу та підготовки до практичних занять з дисципліни «Кримінально-правовий захист прав та свобод людини». Містять завдання до практичних занять та самостійної роботи.

УДК 343.211.3(073)

ISBN 978–617–8395–98–8

© Колектив авторів, 2024

АВТОРИ:

Бойченко Віталій Петрович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Горбачова Ірина Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Колодін Деніс Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Полянський Євген Юрійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Хімченко Світлана Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Хімченко Анастасія Русланівна, аспірант кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВС – Верховний Суд

ВССУ – Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

ЗУ – Закон України

ККС ВС – Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду

КМУ – Кабінет Міністрів України

КВК – Кримінально-виконавчий кодекс України 2003 року

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року

КК України – Кримінальний кодекс України 2001 року

КСУ – Конституційний Суд України

ОП – Об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

п. – пункт

ПЗВХ – примусові заходи виховного характеру

ПЗМХ – примусові заходи медичного характеру

с. – сторінка

ст. – стаття

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Кримінально-правовий захист прав та свобод людини» передбачена як обов'язкова навчальна дисципліна для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Актуальність навчальної дисципліни. Визнання та захист людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканості та безпеки як найвищих соціальних цінностей, у сукупності з європейським вектором розвитку соціальних цінностей держави, вимагає відпрацювання ефективного механізму гарантій дотримання прав та свобод людини. Рівень розвитку свободи та демократії у суспільстві визначається не стільки декларуванням цінності прав та свобод людини, ратифікацією міжнародних нормативно-правових документів у відповідній сфері, скільки наявністю дієвого, ефективного механізму реалізації прав та свобод людини, який передбачає гарантії їх реалізації та захисту. Чинне кримінальне законодавство встановлює підстави та межі кримінально-правового захисту прав та свобод людини. Але без дієвого та ефективного механізму реалізації кримінально-правових норм в цій сфері (караності кримінальних посягань, що вже було вчинено, та попередження вчинення нових посягань), такі норми залишаються лише декларативними. Необхідне чітке та правильне розуміння підстав та меж кримінально-правової охорони прав та свобод людини, засобів їх реалізації. В цьому аспекті гарантією ефективності кримінально-правового механізму захисту прав та свобод людини виступає належна підготовка майбутніх працівників правоохоронних органів в напрямку вироблення навиків раціонального та правильного правозастосування, що сприятиме створенню реальних гарантій належного захисту прав та свобод людини.

Відповідно до ст. 216 КПК України ця категорія кримінальних правопорушень відноситься до підслідності органів Національної поліції, і кримінальні правопорушення проти прав та свобод людини складають в середньому 20% кримінальних правопорушень, що

реєструються кожного року (див. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/). Тому правильне розуміння підстав відповідальності за такі кримінальні правопорушення, розуміння причин їх вчинення, сприяє формуванню у здобувачів необхідних навиків ефективно протидіяти порушенням прав та свобод людини, визначати детермінанти їх вчинення, та модифікувати основні методи та засоби забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності в цій сфері.

Навчальна дисципліна спрямована на аналіз проблемних питань, що виникають в процесі реалізації кримінально-правових норм, пов'язаних із захистом прав та свобод людини, визначення шляхів їх розв'язання, дослідження національної практики їх реалізації, міжнародно-правових гарантій та в практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЕСПЛ).

Мета навчальної дисципліни. Метою навчальної дисципліни є дослідження та аналіз практичних проблем кримінально-правового захисту прав та свобод людини з урахуванням положень чинного КК України, досвіду національної судової практики та практики Європейського суду з прав людини, з метою формування навиків ефективно реалізовувати сучасні правоохоронні практики з дотриманням принципів поваги до честі та гідності особи, справедливості, рівності всіх перед законом.

Результати навчання. Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде вміти:

- зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців; зокрема, під час публічних виступів, дискусій, проведення занять;
- аналізувати умови і причини вчинення правопорушень, визначати шляхи їх усунення;
- забезпечувати законність та правопорядок, захист прав та інтересів особистості, суспільства, держави з використанням ефективних методів й засобів забезпечення публічної безпеки і порядку в межах виконання своїх посадових обов'язків;
- розробляти та кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах юридичної діяльності, реа-

лізувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності;

- надавати кваліфіковані юридичні висновки й консультації в конкретних сферах юридичної діяльності;
- відшукувати необхідну інформацію в спеціальній літературі, базах даних, інших джерелах інформації, аналізувати та об'єктивно оцінювати інформацію;
- модифікувати основні методи та засоби забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку.

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються такі форми роботи, як: лекції, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота здобувачів вищої освіти. Самостійна робота передбачає: підготовку до практичних занять, колоквиумів, опрацювання матеріалів лекцій або самостійне вивчення тем, які згідно до плану вивчаються в межах самостійної роботи, опрацювання додаткової літератури, що наводиться до відповідної теми, рекомендовані матеріали судової практики. Індивідуальна робота здобувача полягає в підготовці есе, рефератів або наукових доповідей, участь у роботі студентських наукових конференцій, узагальнення матеріалів судової практики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/ 3 кредити (ECTS).

Підсумковою формою контролю є екзамен.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо опанування навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь здобувача правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання			
100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	Fx	Незадовільно	Не зараховано
1–34	F		

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)	Л/ПЗ/СР, год. (денна форма навчання)	Л/ПЗ/СР, год. (заочна фор- ма навчання)
Тема 1	Кримінально-правова охорона життя та здоров'я людини: кваліфікація, національна практика та міжнародні стандарти. Практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень проти особистої безпеки особи та у медичній діяльності.	6/6/12	2/-/16
Тема 2	Воля, честь та гідність людини як об'єкт кримінально-правового захисту: кваліфікація та національна практика застосування; відповідність міжнародним нормативним актам.	4/4/12	2 /- /16
Тема 3	Кримінально-правова охорона статеві свободи та недоторканості: питання конкуренції кримінально-правових норм.	2/2/9	2/-/16
Тема 4	Кримінально-правовий захист інших конституційних прав та свобод людини: кваліфікація, конкуренція норм, практичні проблеми правозастосування.	2/4/11	1/-/16
Тема 5	Кримінально-правові механізми та засоби захисту прав та свобод людини. Потерпілий в кримінальному праві. Компенсаційні та реституційні заходи.	2/2/12	1/2/16

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1

Кримінально-правова охорона життя та здоров'я людини: кваліфікація, національна практика та міжнародні стандарти. Практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень проти особистої безпеки людини та у медичній діяльності

Людина, особа, громадянин: співвідношення понять. Поняття «життя людини» як об'єкта кримінально-правового захисту. Принцип рівності всіх перед законом. Національні та міжнародні аспекти захисту життя людини. Право на життя в практиці ЄСПЛ. Межі захисту права на життя.

Ознаки вбивства. Протиправність умисного вбивства та правомірне заподіяння смерті. Просте умисне вбивство. Евтаназія: зарубіжний досвід та національний підхід. Доведення до самогубства та його відмінність від вбивства. Види кваліфікованих умисних вбивств. Практичні питання їх кваліфікації. Погроза вбивством: підстави кримінальної відповідальності. Особиста безпека та життя людини як об'єкт захисту. Привілейовані види вбивств: практика кваліфікації та вирішення конкуренції кримінально-правових норм. Кваліфікація необережного спричинення смерті іншій людині. Кваліфікація необережного співзаподіяння смерті іншій людині.

Здоров'я особи як об'єкт кримінально-правового захисту. Принцип рівності всіх перед законом. Міжнародні та національні гарантії захисту здоров'я людини. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Критерії визначення тяжкого тілесного ушкодження. Питання кваліфікації. Відмінність від вбивства через необережність та умисного вбивства. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. Критерії його визначення. Умисне легке тілесне ушкодження. Побой, мордування, катування: практичні питання кваліфікації та відмежування від суміжних кримінальних правопорушень. Національні аспекти та міжнародні вимоги протидії домашньому насильству.

Особиста безпека, особиста недоторканість: поняття та сутність. Національні та міжнародні гарантії забезпечення. Питання кваліфі-

кації залишення в небезпеці, та його відмінність від ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Зараження вірусом імунodefіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби та його відмінність від зараження венеричною хворобою. Незаконна лікувальна діяльність: підстави відповідальності.

Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Співвідношення складів злочинів. Практичні проблеми притягнення осіб до відповідальності за кримінальні правопорушення в медичній сфері. Порушення прав пацієнта та його відмінність від незаконного проведення дослідів над людиною: національні та міжнародні аспекти протидії. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та його відмінність від насильницького донорства. Торгівля органами та тканинами людини: злочин міжнародного характеру. Незаконне розголошення лікарської таємниці. Співвідношення складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 132, 145 КК.

Аналіз кримінальних правопорушень, в яких життя та здоров'я людини виступають додатковим об'єктом посягання.

ТЕМА 2

Воля, честь та гідність людини як об'єкт кримінально-правового захисту: кваліфікація та національна практика застосування; відповідність міжнародним нормативним актам

«Воля», «честь» та «гідність» як об'єкти кримінально-правової охорони.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини: кримінально-правовий аналіз злочину. Питання кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини за умов конкуренції (ст. 371, ст. 147 КК України) та сукупності злочинів.

Насильницьке зникнення (ст. 146–1 КК): кримінально-правовий аналіз злочину. Національний та міжнародний підхід до визначення складу злочину.

Захоплення заручників: кримінально-правовий аналіз злочину. Міжнародні вимоги протидії захопленню заручників. Відмінність від незаконного позбавлення волі особи.

Незаконне поміщення в психіатричний заклад: питання кваліфікації.

Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, її відмінність від суміжних складів злочинів. Міжнародні аспекти протидії торгівлі людьми.

Експлуатація дітей: питання кваліфікації та співвідношення з суміжними злочинами.

Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150–1 КК). Відмежування від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 304 КК України.

Примушування до шлюбу: міжнародні та національні аспекти.

Аналіз кримінальних правопорушень, в яких воля, честь та гідність людини виступають додатковим об'єктом посягання.

ТЕМА 3

Кримінально-правова охорона статевої свободи та недоторканості: питання конкуренції кримінально-правових норм

Загальна характеристика і система кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Визначення статевої свободи та статевої недоторканності.

Зґвалтування та його відмінність від сексуального насильства.

Примушування до вступу в статевий зв'язок. Відмінність від психічного примусу, що застосовується при зґвалтуванні.

Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: кримінально-правовий аналіз. Відмінність від зґвалтування та сексуального насильства.

Розбещення неповнолітніх: питання кваліфікації.

Домагання дитини для сексуальних цілей: питання кваліфікації.

ТЕМА 4

Кримінально-правовий захист конституційних, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина: кваліфікація, конкуренція норм, практичні проблеми правозастосування

Кваліфікація порушень виборчих прав громадянина.

Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, ін-

валідності та за іншими ознаками: кваліфікація, вирішення конкуренції складів кримінальних правопорушень.

Практичні питання кваліфікації порушення недоторканності житла. Випадки законного проникнення до житла.

Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.

Кримінальні правопорушення у сфері сімейних відносин.

Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Питання кваліфікації за умов конкуренції та сукупності (ст.ст. 345–1, 347–1, 348–1, 349–1 КК України).

Кримінальні правопорушення проти трудових прав людини.

Порушення авторського права і суміжних прав, прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію: питання кваліфікації.

Порушення права на свободу віросповідання: кримінально-правовий аспект.

Порушення недоторканності приватного життя. Питання кваліфікації за умов сукупності кримінальних правопорушень.

Порушення права на отримання освіти та на безоплатну медичну допомогу: підстави кримінальної відповідальності. Недоліки правового регулювання.

Аналіз кримінальних правопорушень, в яких конституційні права та свободи людини виступають додатковим об'єктом посягання.

ТЕМА 5.

Кримінально-правові механізми та засоби захисту прав та свобод людини. Потерпілий в кримінальному праві. Компенсаційні та реституційні заходи

Потерпілий в кримінальному праві.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку примирення винного з потерпілим у справах щодо посягань на права та свободи особи. Межі та порядок здійснення.

Покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти прав та свобод людини. Справедливість та гуманізм каральної політики. Покарання як кара /відплата за вчинений злочин.

Межі суддівського розсуду при призначенні покарання. Врахування судом обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Призначення покарання на підставі угод з потерпілим.

Звільнення особи від покарання та його відбування. Амністія та помилування: врахування інтересів потерпілого. Звільнення від покарання з випробуванням: обмеження, практика застосування.

Застосування обмежувальних заходів, щодо осіб, які вчинили домашнє насильство.

Компенсаційні та реституційні заходи як гарантія компенсації (відновлення) порушених прав потерпілого. Сучасний стан в Україні.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Методичні вказівки щодо підготовки до практичного заняття

Форма проведення практичних занять є усною і проводиться відповідно до плану теми заняття.

Як форму підготовки до практичного заняття передбачено підготовку презентацій, повідомлень, есе, рефератів на теми, які визначає викладач або з числа запропонованих до самостійної /індивідуальної роботи тем.

Для підготовки до практичного заняття здобувач вищої освіти може використовувати запропонований в рекомендаціях матеріал до кожної теми, або власний матеріал, який студент може знайти, використовуючи запропоновані міжнародні та національні пошукові ресурси.

До кожної теми також наведено низку завдань (як правило, пов'язані з аналізом національної судової практики застосування положень чинного законодавства), та кейсів, з якими здобувачі вищої освіти мають заздалегідь ознайомитися, та розв'язати конкретні кейси. Під час практичного заняття, викладач пропонує здобувачам вищої освіти надати власні способи розв'язання кейсів, з обґрунтуванням обраної позиції положеннями чинного законодавства або судовою практикою, та надає коментарі з приводу запропонованих рішень.

Метою вирішення задач (кейсів) є набуття та закріплення вмінь самостійного опрацювання нормативних приписів кримінального закону, в практичній площині, відпрацювання вмінь самостійно оцінювати конкретні життєві ситуації, та давати обґрунтування власної кримінально-правової оцінки. Під час розв'язання кейсів (задач) слід звернути увагу на вирішення тих проблемних питань, які закладені в умові (зазвичай відповідають темі практичного заняття). Зазначення лише формули кваліфікації не вважається вирішенням задачі, потрібно детально обґрунтувати свою позицію. І якщо для обґрунтування вирішення ситуації необхідно посилатися на мате-

ріали судової практики або інші нормативні акти, здобувач має чітко вказати, які саме позиції ним було враховано.

З питання аналізу національної судової практики, що пропонується зробити у завданнях до практичних занять, викладач також на занятті пропонує здобувачам надати стислий опис проаналізованого рішення, та висловити власне судження з приводу його відповідності чинному законодавству; запропонувати здобувачеві надати свої коментарі та пропозиції щодо узгодження або удосконалення положень чинного законодавства.

ТЕМА 1

Кримінально-правова охорона життя та здоров'я людини: кваліфікація, національна практика та міжнародні стандарти. Практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень проти особистої безпеки людини та у медичній діяльності

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень, що посягають на життя та здоров'я особи, особисту безпеку людини, визначити недоліки та колізії правового регулювання, шляхи їх вирішення, особливості кваліфікації за умов сукупності кримінальних правопорушень. При підготовці теми, здобувачам слід враховувати наукові підходи до змістовного навантаження окремих елементів складів кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людини, особистої безпеки та в сфері медичної діяльності. Також обов'язковим при вивченні теми є аналіз судової практики національних судів, і з окремих питань – ЄСПЛ, при підготовці до заняття, виконуючи завдання та розв'язуючи задачі до теми, в процесі виконання самостійної роботи, здобувач має враховувати позицію судовою практики з проблемних питань кваліфікації. Детальної уваги потребує питання аналізу міжнародних гарантій в забезпеченні прав та свобод людини.

Питання заняття 1:

1. Людина, особа, громадянин: співвідношення понять. Поняття «життя людини» як об'єкта кримінально-правового захисту.

Принцип рівності всіх перед законом. Національні та міжнародні аспекти захисту життя людини. Право на життя в практиці ЕСПЛ. Межі захисту права на життя.

2. Ознаки вбивства. Протиправність умисного вбивства та правомірне заподіяння смерті. Просте умисне вбивство. Евтаназія: зарубіжний досвід та національний підхід. Доведення до самогубства та його відмінність від вбивства.

3. Види кваліфікованих умисних вбивств. Практичні питання їх кваліфікації.

4. Погроза вбивством: підстави кримінальної відповідальності. Особиста безпека та життя людини як об'єкт захисту.

5. Привілейовані види вбивств: практика кваліфікації та вирішення конкуренції кримінально-правових норм.

6. Кваліфікація необережного спричинення смерті іншій людині. Кваліфікація необережного співзаподіяння смерті іншій людині. Аналіз кримінальних правопорушень, в яких життя людини виступає додатковим об'єктом посягання.

Завдання до заняття 1:

Завдання 1.

Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму ВСУ від 07.02.2003р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>). *Визначить рекомендовані судовою практикою критерії кваліфікації умисного вбивства за ознакою особливої жорстокості, вчиненого з хуліганських мотивів, з корисливих мотивів, вчинене на замовлення, та поєднане із згвалтуванням або сексуальним насильством.*

Завдання 2.

Ознайомтеся з Постановою Другої судової палати ККС ВС від 10.10.2023р. у справі № 670/698/21 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114138242>). *Визначить, як слід кваліфікувати ситуацію, коли за умови прямого умислу на вбивство декількох потерпілих винний не довів свій умисел до кінця.*

Завдання 3.

Ознайомтеся з Постановою Другої судової палати ККС ВС від 14.02.2023р. у справі № 278/1904/17 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109157234>). *Визначить підстави кваліфікації за п. 14 ч. 2*

ст. 115 КК, як вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Завдання 4.

Ознайомтеся з Постановою Другої судової палати ККС ВС від 05.06.2023р. у справі № 587/241/18 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111524547>). *Охарактеризуйте стан сильного душевного хвилювання, який є ознакою суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 116 КК.*

Завдання 5.

Ознайомтеся з Постановою ВС від 01.09.2022р. у справі № 736/2398/18 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106079296>). *Означте суб'єктивне ставлення особи щодо спричинення смерті через необережність (ч. 1 ст. 119 КК).*

Завдання 6.

Ознайомтеся з рішенням ЄСПЛ у справі «Юхимович проти України» (case of Yukhymovych v. Ukraine) Заява № 11464/12. (URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/08/01/20230801135215-88.pdf>). *Визначить позицію ЄСПЛ в питанні «застосовування сили», та «абсолютно необхідне», що може призвести до неумисного позбавлення життя.*

Задачі до заняття 1:

Задача 1.

В., маючи умисел на умисне вбивство К., з ножом у руці підійшов до альтанки та викликав К. на розмову. У цей час К., усвідомлюючи реальність погроз В., взяв в альтанці пластикову каністру з-під води та став оборонятися нею. Після того, як В. та К. опинилися на вулиці біля альтанки, до них підійшла М., дружина К., яка взяла за руку свого чоловіка, намагаючись захистити його від В. Останній завдав один удар ножом у руку М., спричинивши легкі тілесні ушкодження, а згодом – удар ножом у грудну клітку К, спричинивши його смерть. Як було встановлено, умисел на вбивство виник через неприязні стосунки між В. та К. – В. посварився з потерпілим через особисті неприязні стосунки, не знаючи конкретно якої К. національності, і лише стверджував, що він українець, перебуває на своїй землі, а тому К. не має жодного права наказувати йому, що робити. Втім В. відкрито вживав слова, які принижують та ображають потерпілого саме як азербайджанця, що

підтверджується показаннями свідків. *Оцініть вчинене В. з точки зору кримінального законодавства.*

Задача 2.

Няня за усною домовленістю з батьками та за грошову винагороду за місцем свого проживання здійснювала догляд за двома підопічними малолітніми дітьми, одній з яких (потерпілій Т.) виповнилося 1 рік і 3 місяці. Один з хлопчиків, за яким також доглядала ця няня, вкусив за руку малолітню потерпілу – Т., від чого вона стала плакати, кричати, капризувати протягом деякого часу. Няня після фіксування саморобного засобу, загорнутого у тканину («валику»), навколо голови малолітньої потерпілої, віднесла її до спальної кімнати о 09:32, та не відвідувала спальну кімнату до 09:58. Унаслідок порушення функціонування центральної нервової системи у малолітньої потерпілої Т. виник синдром циклічної блювоти, що призвело до виникнення аспірації з розвитком механічної асфіксії, яка і стала причиною безпосередньої смерті малолітньої потерпілої. *Кваліфікуйте дії няні, аргументуючи свою позицію.*

Задача 3.

Двоє осіб – О. та Г., протиправно вторглися в житло С., який, не маючи іншої можливості уникнути насильства з боку нападників, з використанням ножа вбив одного потерпілого та вчинив замах на життя іншого. Вироком місцевого суду С. відповідно до вимог ч. 5 ст. 36 КК визнано невинуватим у вчиненні злочинів та виправдано у зв'язку з відсутністю в його діянні складу кримінального правопорушення. В ході слідства було встановлено, що незадовго до події, яка відбулася, стався конфлікт між С. та одним О., що виник з ініціативи останнього в ході якого О. з Г. вдерлися в житло С., висловлюючи погрози вбивством. При цьому Г. тримав у руках заздалегідь заготовлену для заподіяння тілесних ушкоджень дерев'яну штахетину, погрожуючи нею. *Дайте кримінально-правову оцінку ситуації, відповідь аргументуйте.*

Задача 4.

Вироком міськрайонного суду Київської області Х. визнано винним у тому, що під час сварки з потерпілим К. він здійснив постріл у його груди переробленим сигнально-шумовим пістолетом, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, від яких настала смерть. Суд першої інстанції кваліфікував дії підсудного за ч. 1 ст. 119 КК як

вбивство з необережності, виходячи з того, що не було встановлено наявності у підсудного умислу на вбивство К. Прокурором було подано апеляцію, в якій він наполягає на зміні кваліфікації, оскільки Х. достовірно знав про властивості пістолета, наявності одного патрона, свідомо направив пістолет упритул до ділянки серця потерпілого та натиснув на спусковий гачок пістолета. *Яке рішення щодо кваліфікації вчиненого Х. діяння має прийняти суд апеляційної інстанції, виходячи з доводів прокурора?*

Задача 5.

Вироком районного суду Миколаївської області Ш. визнано винною у вчиненні вбивства з необережності. Кваліфікуючи дії підсудної за ч. 1 ст. 119 КК, суд виходив з того, що Ш. під час сварки з В. бажаючи спонукати його утриматись від лайки на її адресу, демонструвала потерпілому, який в цей момент сидів на ліжку, кухонний ніж, тримаючи його в руці на рівні шиї та обличчя потерпілого. Під час сварки з Ш. В. раптово піднімаючись з ліжка, настрикнувся на ніж ділянкою шиї, отримавши колото-різану рану з перетинанням судин, від чого помер на місці, незважаючи на спроби Ш. зупинити кровотечу. Сусіди дали покази, з яких випливає, що В. та Ш., проживаючи разом, систематично сварились, застосовували насильство та погрожували один одному, що свідчить про вчинення злочину на ґрунті неприязних стосунків. *Чи правильно суд оцінив психічне ставлення Ш. до вчиненого нею діяння?*

Задача 6.

Т. на польовій дорозі на ґрунті особистих неприязних відносин, які раптово виникли через словесну суперечку між П. та його дружиною К., навів ствол мисливської рушниці «ІжБ-46», що була заряджена мисливськими набоями, в область голови П., та умисно здійснив із вказаної рушниці постріл, чим заподіяв П. тілесні ушкодження у вигляді відкритої проникаючої черепно-мозкової травми, від отримання яких П. помер на місці події. *Кваліфікуйте дії Т., відповідь обґрунтуйте.*

Задача 7.

Ф. з 28.12.2016 року перебував у зареєстрованому шлюбі з К., разом з якою вони проживали спільно з двома малолітніми дітьми П. та О., народженими від шлюбу, та малолітнім С., батьком якого Ф. не являється. Ф. з 2016 року постійно ображав С., висловлювався

в його сторону нецензурними словами, зверхньо та упереджено ставився до нього, порівняно як до своїх рідних дітей, а також систематично наносив побої Ф. В квітні 2018 року Ф., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, в ході словесного конфлікту з малолітнім С., наніс йому удар долонею по обличчю, після чого став викручувати руки за спину, намагаючись зв'язати останнього.

Цього ж дня С., будучи ображеним такими діями Ф., а також не витримавши систематичного приниження, зайшов до приміщення сараю, побачив мотузку, яка була прив'язана до дерев'яної перекладини, у вигляді петлі, яку в подальшому закинув собі на шию та стрибнув вниз. В цей час до сараю зайшла бабуся С., яка побачивши, що малолітній С. висить на мотузці, стала кричати та кликати на допомогу, щоб зрізати мотузку. В подальшому потерпілий був знятий з петлі мотузки, яку перерізав Ф., в результаті чого вдалося попередити самогубство дитини. Пояснюючи свою поведінку, С. зазначив, що вітчим більше грається з його меншими братиками, а коли він залишається сам вдома з останнім, то боїться його та йде з дому або з матір'ю, або до прабабусі. В той день він образив молодшого братика, на що вітчим вдарив його та крутив йому руки. Пізніше вітчим із мамою забрали у нього силою телефон, який він сам собі купив. Коли він біг та хотів повіситися, йому було образливо за всі ті знущання та кривди та хотів, щоб його залишили в спокої. *Визначить, чи містить вчинене Ф. ознаки складу кримінального правопорушення стосовно С.?*

Задача 8.

О., перебуваючи за місцем свого проживання на подвір'ї під час конфлікту зі своєю дружиною Р., погрожував їй вбивством, і на виконання своїх погроз декілька разів замахнувся металевим ломом, намагаючись нанести удари потерпілій. В цей момент Р., злякавшись, втекла в будинок. *Чи містить вчинене О. ознаки складу кримінального правопорушення?*

Задача 9.

А. прийшов до своєї сусідки С. В її квартирі між ним і С. при з'ясуванні питання щодо повернення йому коштів, виникла сварка, в процесі якої А. вдарив її в обличчя та по нозі, від чого вона впала на підлогу. Після цього А. завдав С. множинних ударів табуретом в область голови. У подальшому А. перетягнув С. з коридору до ван-

ної кімнати квартири, де з мотузки для білизни зробив зашморг на шиї С. і задушив її. Після вчиненого А. викрав належні потерпілій грошові кошти у сумі 173 грн. *Кваліфікуйте вчинені А. діяння, відповідь обґрунтуйте.*

Задача 10.

Г., знаходячись в стані алкогольного сп'яніння, під час сварки, що виникла раптово в процесі спільного розпивання спиртних напоїв з Л., вилив з каністри на голову і тіло Л. бензин, а потім за допомогою запальнички підпалив потерпілого. Внаслідок підпалу Л. отримав опіки голови, шиї, тулуба, верхніх та нижніх кінцівок, і був госпіталізований до лікувального закладу, де через декілька днів внаслідок термічних опіків III А-Б ступеня (близько 70% поверхні тіла), що призвело до розвитку опікової хвороби, настала його смерть. *Кваліфікуйте дії Г., відповідь обґрунтуйте.*

Задача 11.

А., знаходячись в стані алкогольного сп'яніння, на березі водойми урочища «Сім озер», підійшов до компанії, де відпочивала малолітня П. Під надуманим приводом купівлі цигарок, відвів малолітню П. на іншу сторону озера у безлюдне місце. В подальшому А., розуміючи, що перед ним малолітня дівчина, яка не зможе чинити опір, використовуючи свою значну фізичну перевагу, почав наносити руками удари по тілу потерпілої, яка чинила активний опір, спричинивши їй тілесні ушкодження. Однак А., утримуючи П., насильно зняв з потерпілої одяг, після чого всупереч її волі вступив з нею в статеві зносини. Після цього, оскільки вона погрожувала повідомити правоохоронні органи про вчинене ним, стиснувши шию потерпілої, А. почав душити дівчину, що спричинило смерть потерпілої. *Кваліфікуйте вчинене А. діяння, обґрунтуйте свою позицію.*

Задача 12.

Б., знаходячись в стані алкогольного сп'яніння, зустрів П., та з метою вчинення статевого акту зтягнув на територію покинутого будинку і повалив її на землю. Б. наніс П. не менше двох ударів кулаками в обличчя. Сидячи на П., Б. зірвав з неї одяг, при цьому П. чинила опір, дряпаючи нігтями рук шию, груди та спину Б. Долаючи її опір, Б. вступив з нею в насильницький статевий акт. В процесі зґвалтування Б., продовжуючи подавляти її опір, почав здавлювати руками її шию, що призвело до механічної асфіксії, в результаті чого

насталa смерть П. *Кваліфікуйте вчинене Б. діяння, обґрунтуйте свою позицію.*

Задача 13.

Р., знаходячись за місцем проживання, зайшла до ванної кімнати, де народила дитину жіночої статі, потім перерізала пуповину, після чого взяла з підлоги в ванній кімнаті шкарпетку сіро-блакитного кольору, яку зав'язала на шиї новонародженої дитини і задушила останню. Після чого замотала новонароджену дитину в пелюшку, заховала її під ванною в ванній кімнаті. Р. пояснила, що вона збиралася на роботу, у неї відкрилася кровотеча, вона набрала у ванну воду і лягла в неї. На облік як вагітна вона не ставала. Після народження дитини не пам'ятає, що сталося. Пам'ятає, що відкрилася кровотеча, мама викликала швидку. Вона отямилася у лікарні. Все усвідомила пізніше, дитина народилася завчасно. *Оцініть вчинене Р., обґрунтуйте свою позицію.*

Задача 14.

Ввечері А. прийшов додому разом з Т. (з якою проживав у цивільному шлюбі) та своїм товаришем Б., та випили приблизно разом 1,5 літрів самогону. Після цього лягли спати. Т., з її слів, перебувала на п'ятому місяці вагітності. Вночі Т. встала та пішла до іншої кімнати, а А. в цей час спав. Коли прокинувся, приблизно о 04:00 ранку, Т. не було. Він вийшов до іншої кімнати, де побачив, що на матраці лежить Т. вкрита ковдрою. Т. відкрила ковдру, він побачив біля її ніг на матраці народжене немовля. Т. сказала йому, щоб він взяв ніж та відрізав пуповину, і він так і зробив, Т. намагалася перев'язати пуповину дитині, але в неї нічого не вийшло. Тоді він взяв дитину та відніс на кухонний стіл, де двома пальцями здавив немовляті шию, та тримав доки дитина не перестала кричати. Приблизно о 06:00 годині ранку, він загорнув труп немовляти в пакет, та хотів захоронити, але так як земля була мерзлою, він викинув труп до вигрібної ями туалету. *Дайте правову оцінку діям Т. та А.*

Питання заняття 2:

1. Здоров'я особи як об'єкт кримінально-правового захисту. Принцип рівності всіх перед законом. Міжнародні та національні гарантії захисту здоров'я людини.

2. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Критерії визначення тяжкого тілесного ушкодження. Питання кваліфікації. Відмінність від вбивства через необережність та умисного вбивства.

3. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. Критерії його визначення. Умисне легке тілесне ушкодження.

4. Побой, мордування, катування: практичні питання кваліфікації та відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

5. Національні аспекти та міжнародні вимоги протидії домашньому насильству.

6. Аналіз кримінальних правопорушень, в яких здоров'я людини виступає додатковим об'єктом посягання.

Завдання до заняття 2:

Завдання 1.

Ознайомтеся з Постановою Третьої судової палати ККС ВС від 08.11.23р. у справі № 161/1826/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904725>), Постановою ВС від 02.06.2022р. у справі № 487/593/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104886088>). *Визначить ознаки неоправданості знівечення обличчя, як ознаки тяжкого тілесного ушкодження.*

Завдання 2.

Проаналізуйте Правовий висновок, висловлений у Постанові ОП ККС ВС від 12.02.2020р. у справі № 453/225/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87602679>), та позицію, висловлену у постановах ВС: від 17.06.2021р. у справі № 717/764/20 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/978290940>, від 31.03.2021р. у справі № 155/457/20 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96071581>), від 04.05.2020р. у справі № 531/193/19 (URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89763170>), *визначить, що слід вважати під злочином, пов'язаним із домашнім насильством.*

Завдання 3.

Ознайомтеся з постановою ВС від 15.09.2022р. у справі № 577/195/20 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106354721>). *Виділіть критерії розмежування умисного тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК) та ст. 128 КК (необережне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень).*

Завдання 4.

Ознайомтеся з Постановою ВС від 14.06.2022р. у справі № 585/3184/20 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105301745>), з Постановою колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.02.2023р. у справі № 725/4683/20 (URL: <https://reyestr.court.gov>).

ua/Review/109395413). *Визначить, яким чином встановлюється систематичність як ознака складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК України.*

Завдання 5.

Ознайомтеся з текстом постанови ВС від 13.12.2022р. у справі № 676/1214/21 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107984930>). *Визначить темпоральні межі права на необхідну оборону від посягання, та відмежування заподіяння шкоди в стані необхідної оборони від кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК.*

Завдання 6.

Ознайомтеся з рішенням ЄСПЛ у справі «Юрій Іларіонович Щокін проти України» (AFFAIRE YURIY ILLARIONOVICH SHCHOKIN c. UKRAINE) Заява № 4299/03. (URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/03/06/20230306144725–39.pdf>), *визначить позицію ЄСПЛ щодо тлумачення статті 3 Конвенції, відповідно до якої «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».*

Задачі до заняття 2:

Задача 1.

Д., знаходячись за кермом нерухомого автомобіля, який знаходився поряд із правим краєм проїжджої частини вулиці, не переконавшись, що це буде безпечним та не створить перешкод або небезпеки іншим учасникам дорожнього руху, відчинив водійські двері, якими вдарив у ділянку правої гомілки велосипедиста, який в цей час рухався в попутному напрямку на велосипеді та здійснював об'їзд вказаного автомобіля з лівого боку. Внаслідок вказаних дій Д. велосипедист отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження. *Проаналізуйте ситуацію, та надайте їй оцінку з точки зору КК України.*

Задача 2.

Між Д. та В. після розпивання спиртних напоїв виникла сварка, яка переросла в бійку, під час якої Д. від удару В. впав. Захищаючись, Д. наніс чотири удари руками в область голови В., а коли вхопився руками за одяг В. в області грудної клітини, вони впали на землю. Рука Д. з'їхала з грудей та придавила кадик В., який помер від асфіксії. *Кваліфікуйте дії Д., відповідь обґрунтуйте.*

Задача 3.

Ч. на побутовому ґрунті вступив у конфлікт зі своєю співмешканкою Л. В ході конфлікту Ч. кулаками та палкою наніс не менше 10 ударів в грудну клітину Л., заподіявши їй тілесні ушкодження у вигляді важкої закритої травми грудної клітини, яка супроводжувалась травматичним шоком, посттравматичною пневмонією, крововиливами в міжреберні проміжки. Причиною смерті Л. була важка тупа травма грудної клітини, яка супроводжувалась переломами 5-ти ребер з розривами плеври, розривом правої легені, забоем легень, крововиливом в праву плевральну порожнину. *Кваліфікуйте дії Ч., відповідь обґрунтуйте.*

Задача 4.

С., перебуваючи на території домоволодіння колишньої співмешканки О., з'ясовуючи відносини з приводу повернення спільно нажитого майна, під час словесної суперечки погрожував їй вбивством. У цей конфлікт втрутився Б., який з метою захисту своєї матері намагався припинити дії С. та затримати останнього до приїзду працівників поліції. С., маючи на меті покинути вказане домоволодіння та уникнути відповідальності, знаючи про наявність давньої травми плеча у Б., схопив руками праву руку останнього та за допомогою ривка потягнув її донизу. В подальшому С. вийшов з будинку, однак Б. його наздогнав та намагався зупинити, тримаючи за одяг, не даючи вийти з подвір'я. При цьому, С. наніс один удар долонею руки в область обличчя Б., один удар в передню частину його правого плеча та один удар в область грудної клітини, від чого Б. упав на землю та втратив свідомість. *Кваліфікуйте вчинене С.*

Задача 5.

Приблизно о 23.00 годині П., знаходячись за місцем свого мешкання, почув шум, який доносився з квартири № 20, розташованої над його квартирою, де мешкає А. разом з родиною, вирішив прийти до останніх з вимогою припинити шум. П. підійшов до входних дверей тамбуру та подзвонив до квартири № 20, де мешкає А. На його дзвінок двері тамбуру відчинив А., якому П. зробив зауваження та попросив не шуміти, на що А. ніяк не відреагував та почав заходити до своєї квартири. В цей час П., бажаючи довести розмову до кінця, правою рукою взяв за плече А., щоб зупинити останнього. А. розвернувся до П. і наніс йому удар кулаком в область лівого ока після чого П. з метою захисту від дій А., дістав з правої кишені своєї

куртки газовий балончик та розпилив його в напрямку А. Останній зайшов до своєї квартири та закрив за собою двері.

Через декілька днів А. вийшов зі своєї квартири та підійшов до П., наніс останньому удар кулаком в область ока П. Від нанесеного удару останній втратив рівновагу, став падати на спину назад і сів на підлогу. А. підійшов до П., який сидів на підлозі, та стоячи над ним, наніс два удари кулаком по голові останнього в область потилиці. Своїми діями А. заподіяв П. тяжкі тілесні ушкодження. *Оцініть ситуацію, та кваліфікуйте дії А.*

Задача 6.

Р., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, зайшов до будинку О. для з'ясування з останнім стосунків з приводу нібито поширення останнім неправдивої інформації про вчинення Р. дрібних крадіжок. В ході з'ясування стосунків з О., Р. нецензурно лявся та наніс О. удар головою в обличчя. Коли О. наніс Р. удар у відповідь, останній вийшов на вулицю. Пізніше Р., під час вживання спиртних напоїв зі своїми сином і дружиною та іншою особою, запропонував їм викликати на вулицю О., щоб помирितись з ним. Після того, як О. вийшов на вулицю, Р. знову став наносити йому удари по різних частинах тіла руками та ногами, поваливши того на землю. Побиття О. припинила дружина останнього, яку той покликав на допомогу і яка відтягнула Р. від свого чоловіка.

Після того О. зайшов до будинку та ліг на диван, але Р. також зайшов до будинку О. та продовжив наносити йому удари по різних частинах тіла, погрожуючи останньому вбивством. Після цього О. взяв зі стола ніж і став виганяти Р. з будинку, але останній, не бажаючи виходити з будинку, став наближатись до О. Тоді О., будучи неспроможним себе самостійно захистити через фізичну перевагу Р. над ним, сприймаючи погрози останнього про вбивство, наніс Р. два удари ножом, спричинивши йому тяжке тілесне ушкодження. *Чи відповідав здійснений О. захист небезпечності посягання та обставини, яка склалася?*

Задача 7.

Б. та Л. за попередньою змовою між собою, діючи з мотивів помсти та з метою покарати останнього за інтимні стосунки з Р., витягли А. з салону автомобіля, на якому приїхали, після чого Л. тримав потерпілого в положенні лежачи на животі, а Б. за допомогою

порожньої пляшки від пива вчинив насильство над А., фіксуючи свої дії за допомогою відеозйомки на мобільний телефон. В процесі знущань над А., Б. та Л., крім того, в усній формі висунули вимогу А. про передачу майна, та самі запропонували визначитись, яке майно він їм може передати. Потерпілий, перебуваючи під примусом з боку Б. та Л., запропонував їм сільськогосподарську машину – комбайн. На пропозицію потерпілого Б. та Л. погодились та наказали йому наступного дня пригнати комбайн у м. Бобринець, інакше вони розголосять відомості про вчинення насильницьких дій щодо нього, зафіксованих на мобільному телефоні, які він бажав зберегти у таємниці. *Кваліфікуйте дії Б. та Л.*

Задача 8.

Д. за допомогою наявного в нього інструменту переробив металеву трубу в дубинку. Дана дубинка, відповідно до висновку експертизи зброї є холодною зброєю ударно-дробильної дії, виготовленої по типу дубинок, виготовлена саморобним способом з використанням деталей промислового виготовлення.

19.01.2018 року ввечері Д. перебував за місцем свого проживання в будинку своєї співмешканки В., де на ґрунті раптово виникли неприязних відносин, які склалися між ним та В., примусив останню стати перед ним на коліна. В подальшому він наніс В., яка перебувала перед ним в положенні стоячи на колінах та не чинила йому опір, близько 10 ударів дубиною по ногам, тулубу та рукам, чим спричинив останній тілесні ушкодження. Вказаними діями Д. завдав В. фізичні та моральні страждання. *Оцініть вчинене Д. з точки зору кримінального законодавства.*

Задача 9.

П. вступив з С. у словесний конфлікт з приводу ненадання П., який рухався на автомобілі марки «М-21412», переваги в русі його автомобілю. В ході словесного конфлікту П. сів на сидіння водія автомобіля марки «М-21412», не зачинивши при цьому водійські дверцята. В цей час С. підійшов до автомобіля П. та тримаючись лівою рукою за водійські дверцята автомобіля марки «М-21412» правою рукою намагався дотягнутися до ключів запалювання з метою недопущення подальшого руху автомобіля, до приїзду працівників поліції. Після цього П. різко розпочав рух вперед автомобілем, внаслідок чого за інерцією руху автомобіля, передні дверцята водія зачинилися та нанесли удар по правій кисті руки С.. Внаслідок цьо-

го останній отримав закритий перелом основної фаланги другого пальця правої кисті, які відповідно до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень належить до тілесних ушкоджень середньої тяжкості. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому П.*

Задача 10.

03.07.2020р. Б., перебуваючи за місцем спільного проживання в будинку в стані алкогольного сп'яніння, грубо висловлювався до своєї дружини нецензурною лайкою, ображав, погрожував застосуванням фізичної сили та фізичною розправою. Відомо, що Б. притягувався до адміністративної відповідальності за ст. 173–2 КУпАП за вчинення домашнього насильства 20.08.2019р., 13.05.2020р. та 06.07.2020р. (стосовно факту, що мав місце 03.07.2020р.), та стосовно нього було видано терміновий заборонний припис, яким йому заборонено в будь-який спосіб контактувати з дружиною. *Оцініть наведену ситуацію з точки зору кримінального законодавства.*

Задача 11.

07.05.2020р. Т., перебуваючи у приміщенні квартири, де проживає разом з матір'ю – М., безпідставно словесно ображав та принижував її, наніс їй удари кулаком руки по голові, ногах, руках, животі, грудній клітці, бив ногами по її ногах, гострим кінцем вилки наніс удар по лівій руці ближче до кисті, у результаті чого спричинив потерпілій легкі тілесні ушкодження. 10.04.2020р. Т., перебуваючи у приміщенні квартири знову безпідставно вчинив словесний конфлікт з М., під час якого словесно ображав та принижував матір, наніс їй удари кулаком у ділянку правого ока, по голові, животі, бив ногами по тілу, далі схопив за волосся на голові та кинув на підлогу, у результаті чого заподіяв потерпілій легкі тілесні ушкодження. *Дайте кримінально-правову оцінку поведінці Т.*

Задача 12.

04.04.2020р. О. заподіяв своїй колишній дружині В. легкі тілесні ушкодження, а 23.03.2020р., 05.04.2020р. та 16.06.2020р. вчинив над нею психологічне насильство, а саме нецензурною лайкою принижував її, що призвело до психологічних страждань. О. обвинувачувався у вчиненні чотирьох епізодів домашнього насильства щодо В. Сторона обвинувачення доводила вчинення засудженим кількох епізодів домашнього насильства 23.03., 05.04. та 16.06.2020р., а також епізоду, пов'язаного зі спричиненням легких тілесних ушко-

джень 04.04.2020р., посилаючись на рішення про притягнення засудженого до адміністративної відповідальності за ст. 173–2 КУпАП за деякими з цих епізодів, ухвалені 04.06.2020р. та 10.09.2020р. Місцевий суд визнав винуватим і засудив О. за ч. 1 ст. 125, ст. 126–1 КК, а апеляційний суд скасував цей вирок у частині засудження О. за ст. 126–1 КК., мотивуючи тим, що станом на 09.04.2020р., коли було розпочате кримінальне провадження у цій справі, засуджений ще не був притягнутий до адміністративної відповідальності за ст. 173–2 КУпАП, а тому у цій справі не доведено систематичності вчинення домашнього насильства. *Дайте оцінку рішення судів та доводам апеляційного суду.*

Питання заняття 3:

1. Особиста безпека, особиста недоторканість: поняття та сутність. Національні та міжнародні гарантії забезпечення.
2. Питання кваліфікації залишення в небезпеці, відмінність від ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.
3. Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, його відмінність від зараження венеричною хворобою.
4. Незаконна лікувальна діяльність: підстави відповідальності.
5. Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Неналежає виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Співвідношення складів злочинів. Практичні проблеми притягнення осіб до відповідальності за кримінальні правопорушення в медичній сфері.
6. Порушення прав пацієнта та його відмінність від незаконного проведення дослідів над людиною: національні та міжнародні аспекти протидії.
7. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та його відмінність від насильницького донорства. Торгівля органами та тканинами людини: злочин міжнародного характеру.
8. Незаконне розголошення лікарської таємниці. Співвідношення складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 132, 145 КК.

Завдання до заняття 3:

Завдання 1.

Ознайомтеся з Постановою Другої судової палати ККС ВС від 11.04.2023р. у справі № 443/284/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110339314>). Проаналізуйте вказане рішення та визначить обов'язкові ознаки складу неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК).

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Першої судової палати ККС ВС від 06.07.2023р. у справі № 351/2550/14-к (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112117998>). Визначить, яким чином розв'язується питання відповідальності медичних працівників (хірургів) при необережному співзаподіянні смерті хворому через неналежне виконання професійних обов'язків медичними працівниками.

Завдання 3.

Ознайомтеся з Постановою Першої судової палати ККС ВС від 17.01.2023р. у справі № 142/642/16-к (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526650>). Проаналізуйте вказане рішення та визначить, чи є визначальним момент настання смерті для прийняття рішення щодо відсутності в діях засудженого складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 135 КК?

Завдання 4.

Проаналізуйте Постанову ВС від 30.11.2022р. у справі № 279/1992/17 (провадження № 51–819км20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706665>). Визначить, за яких умов може наставати кримінальна відповідальність за ч. 3 ст. 136 КК.

Завдання 5.

Ознайомтеся з текстом постанови ВС від 21.06.2022р. у справі № 744/315/16-к (провадження 51–5915км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104922019>). З'ясуйте, яким чином пов'язані неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК) та той факт, що медична документація заповнена наступного дня після проведення медичних маніпуляцій, коли особі були відомі їх наслідки.

Задачі до заняття 3:

Задача 1

Б., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, керуючи автомобілем, при зміні напрямку руху праворуч не переконався, що це буде безпечним і не створить перешкод або небезпеки для руху іншим учасникам руху, виїхав на праве узбіччя, де здійснив наїзд на пішохода О., яка рухалася вказаним узбіччям у зустрічному напрямку автомобілю. Внаслідок цього пішохід О. від отриманих травм загинула на місці пригоди. Після вчинення наїзду водій Б., достовірно знаючи, що пішохід отримала тілесні ушкодження та залишилася на місці пригоди, продовжуючи керувати автомобілем, залишив місце події. *Оцініть вчинене Б. з точки зору кримінального законодавства, аргументуйте кваліфікацію.*

Задача 2.

Чергового лікаря-хірурга було запрошено для проведення огляду неповнолітнього. Лікар зібрав загальний анамнез, провів обстеження хворого та визначив подальшу тактику лікування та спостереження за його станом здоров'я в динаміці. Через 2 години, здійснюючи черговий огляд та маючи інформацію про результати ультразвукового дослідження (надмірно виражений метеоризм), враховуючи загальний стан хворого, лікар не запідозрив наявності гострої хірургічної патології (непрохідність кишківника), не призначив усіх необхідних досліджень та обстежень. Несвоєчасне встановлення лікарем хірургічної патології призвело до відтермінування операційного втручання, погіршення загального стану неповнолітнього, розвитку незворотних ускладнень, що в свою чергу призвело до смерті неповнолітнього. Лікар-хірург пояснював, що стався неординарний, атипичний та казуїстичний випадок. При цьому діагноз ним було виставлено вчасно, після перших проявів кишкової непрохідності. Відповідно до висновку комісійної судово-медичної експертизи дії лікаря-хірурга були несвоєчасними та недостатніми, у записах лікаря-хірурга було виявлено виправлення та підтирання. Надана медична допомога лікарем-хірургом не відповідала клінічним протоколам МОЗ. *Оцініть наведену ситуацію з точки зору кримінального законодавства.*

Задача 3.

Д., знаходячись в приміщенні Чабанського СВМ ГУ МВС України в Київській області, перебуваючи в стані алкогольного сп'янін-

ня, нецензурно лаявся в бік працівників міліції, хватав їх за формений одяг, штовхав та намагався вдарити. В подальшому Д., з метою уникнення застосування до нього наручників, укусив оперуповноваженого Управління карного розшуку Л. в області лівої кисті, а також помічника начальника відділу – оперативного чергового О. – в області передньої поверхні правого передпліччя. Відповідно до висновку судово-медичного експерта заподіяні ушкодження відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень.

Крім того, пізніше було встановлено, що Д., будучи достовірно обізнаним про те, що він є ВІЛ-інфікованим, маючи умисел на зараження ВІЛ-інфекцією працівників міліції О. та Л., укусив їх з метою зараження ВІЛ-інфекцією. В результаті обстеження антитіла до ВІЛ у О. та Л. не виявлено. З урахуванням імунологічного вікна при ВІЛ-інфекції, остаточний висновок щодо інфікування О. та Л. можна буде зробити після повторного обстеження через три місяці, у разі відсутності ризикованої поведінки протягом цього періоду. *Оцініть поведінку Д. з точки зору кримінального законодавства.*

Задача 4.

А. виявив лежачого на землі у своєму подвір'ї Т., який був непритомний, не надав йому допомоги, не повідомив про його стан до закладів охорони здоров'я, витягнув останнього з подвір'я та залишив його на вулиці біля будинку. Цього ж дня Т. від тілесних ушкоджень у вигляді тупої травми живота, яка супроводжувалась множинними розривами, фрагментацією печінки, що ускладнилася великою внутрішньою крововтратою, помер у медичній установі. Суд визнав винуватим та засудив А. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 136 КК. У апеляційній скарзі захисник вказує на те, що в діях А. не має складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 136 КК, оскільки відсутні будь-які дані, що при своєчасному наданні медичної допомоги потерпілий міг би залишитися живим. *Оцініть доводи адвоката, викладені в апеляційній скарзі.*

Задача 5.

Лікар акушер-гінеколог Р., на яку було також покладено обов'язки завідувача цим відділенням, після погіршення стану здоров'я С., в якій після пологів почалася кровотеча, була запрошена до консилиуму лікарів, до якого також входили лікар акушер-гінеколог М., яка безпосередньо приймала пологи в С., лікар акушер-гінеколог Т.,

черговий лікар ЦРЛ, які постійно спостерігали за потерпілою. Ці лікарі, у тому числі лікар акушер-гінеколог Р., всупереч клінічних протоколів з акушерської та гінекологічної допомоги, затверджені наказом МОЗ, встановили неправильний діагноз потерпілій, не вжили заходів до зупинки кровотечі у потерпілої, внаслідок чого, незважаючи на реанімаційні заходи, настала смерть потерпілої, внаслідок тривалої кровотечі.

Лікарі акушер-гінекологи Р., М., Т. та черговий лікар ЦРЛ, засуджені за ч. 1 ст. 140 КК; на підставі ст. 49 КК її звільнено від призначеного покарання. У апеляційній скарзі лікар акушер-гінеколог Р., серед іншого, вказує, що в її діях відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК. Вказане аргументується, серед іншого, тим, що на час події кримінального правопорушення засуджена не виконувала обов'язків завідувача пологовим відділенням ЦРЛ, а в той день, коли настала смерть потерпілої, засуджена мала вихідний день, і вона за власним бажанням вирішила залишитися та допомогти колегам. *Оцініть доводи, викладені в апеляційній скарзі.*

Задача 6.

Ф., будучи працівником правоохоронного органу та одягненим у формений одяг, разом зі своїм знайомим А., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, біля гастроному «Темп» познайомились із Р. та П., котрим запропонували спільно провести час, на що ті дали свою згоду. Всі разом на таксі поїхали додому до Ф., де разом вживали спиртні напої. Під час вживання спиртних напоїв А. схилився Р. та П. до статевих стосунків, а Ф. у цей час під впливом вжитих спиртних напоїв заснув на кухні. На ґрунті неприязних стосунків до А., викликаних його статевими домаганнями, Р. та П. вирішили помститися йому. З цією метою Р. та П. зв'язали А. шарфом руки, Р. стала утримувати зв'язаного А., накинувши йому на шию шарф, а П. дошкою, знайденою в квартирі, нанесла А. два удари в потиличну область голови, заподіявши йому відкриту черепно-мозкову травму голови. Після цього Р. та П., будучи переконаними, що потерпілий подає ознаки життя, залишили його роздягненим у непристотному стані і вийшли з квартири.

Прокинувшись від сну, Ф. виявив у квартирі А., який від побиття перебував у безпорадному і небезпечному для життя стані. Однак

Ф. не повідомив органам МВС і прокуратури про вчинений в його квартирі злочин, не вжив заходів для надання потерпілому медичної допомоги, а переслідуючи особистий мотив щодо нерозголошення подій, які мали місце у його квартирі, змив сліди крові зі шпалер та підлоги у квартирі, приховав частину одягу А.

Згідно пункту висновку додаткової комісійної судово-медичної експертизи при наданні своєчасної кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги А., навіть беручи до уваги тяжкість отриманої ним черепно-мозкової травми, не виключено, що його життя могло бути врятовано. Натомість, Ф. з метою приховування слідів, вивіз А. у кювет на відстані 7 км від свого будинку. *Надайте кримінально-правову оцінку поведінці Ф., П. та Р.*

Задача 7.

В лютому місяці В. разом зі своєю співмешканкою М. після вживання спиртних напоїв, взявши з собою сани, направилися до своєї знайомої А. Там під час розпивання спиртних напоїв між В. та М. виник конфлікт, після чого остання вийшла з будинку А. і направилася до свого місця проживання. В., забравши сани, наздогнав М., і оскільки остання через надмірне вживання алкогольних напоїв не могла самостійно пересуватись, В. посадив її в сани та потягнув в напрямку дому. Однак на відстані 50 метрів від місця її мешкання, М. випала з саней і впала на сніг. Після невдалих спроб підняти, В. залишив М. біля саней, а сам направився додому відпочивати, оскільки знаходився в стані алкогольного сп'яніння. Таким чином, В. залишив М. на вулиці, лежачу на снігу при температурі повітря мінус 6 градусів за Цельсієм. М. померла внаслідок загального переохолодження організму. *Дайте кримінально-правову оцінку наведеної ситуації.*

Задача 8.

В. працювала на посаді завідувача господарством та одночасно виконувала обов'язки комірника у дошкільному навчальному закладі «Калинонька». В. всупереч своїм посадовим обов'язкам та наказам керівника навчального закладу «Про запобігання харчовим отруєнням та інфекційним захворюванням дітей», одноособово без участі старшої медичної сестри з дієтичного харчування прийняла продукти від постачальника П., а саме олію, курячі яйця та яблука. При цьому, не оглянула належним чином прийняті від постачальни-

ка продукти харчування та не впевнилася у наявності маркування на поставлених постачальником курячих яйцях. Отримані від постачальника курячі яйця всупереч нормативним документам зберігалися В. в кімнаті для їх обробки. Внаслідок порушень санітарних правил, немарковані курячі яйця невідомого походження, які були інфіковані сальмонелою, видані комірником ДНЗ «Калинонька» – В. кухарам навчального закладу для приготування страв для вихованців закладу, що надалі призвело до спалаху сальмонельозу у навчальному закладі. Як наслідок до інфекційних відділень лікарень було госпіталізовано 18 вихованців ДНЗ «Калинонька» з діагнозом «гостра кишкова інфекція», діагноз: «Сальмонельоз, викликаний сальмонелою ентерідітіс». *Надайте кримінально-правову оцінку поведінці В.*

Задача 9.

З., перебуваючи на посаді лікаря гінеколога-онколога жіночої консультації районної поліклініки, знаходячись в приміщенні кабінету районної поліклініки, не перевірила маркування на ампулах з лідокаїном, що були куплені та надані їй хворою С., перед проведенням малого оперативного втручання з метою місцевого знеболювання ввела С. токсичну дозу 10% розчину лідокаїну, замість 1–2% розчину лідокаїну, чим вчинила медичну дію, яка була не показана і проведена неправильно, що спричинило тяжкі наслідки для хворої С., а саме призвело до стрімкого розвитку в її організмі незворотних змін – псевдоалергічного анафілактичного шоку на лідокаїн, від чого настала смерть С. *Оцініть поведінку З. з точки зору кримінального законодавства.*

Самостійна робота:

Завдання до самостійної роботи з теми:

Завдання 1.

Ознайомтеся з Постановою ВС від 20.10.2022р. у справі № 565/1354/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106988921>). *Визначить особливості кваліфікації умисного вбивства, вчиненого з корисливих мотивів, на замовлення, у складі організованої групи.*

Завдання 2.

Ознайомтеся з Постановою ВС від 07.12.2022р. у справі № 295/4942/20 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834073>)

та Постановою ВС від 01.09.2022р. у справі № 736/2398/18 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/10607929>). *Визначить особливості встановлення причинно наслідкового зв'язку у злочинах проти життя та здоров'я людини, та суб'єктивного ставлення особи щодо його розвитку.*

Завдання 3.

Проаналізуйте положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>) та Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) 11.05.2011р. (URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text). *Співставте міжнародний та національний підходи до визначення «домашнє насильство».*

Завдання 4.

Ознайомтеся з Постановою ВС від 12.10.2021р. у справі № 663/3390/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100544936>). *Визначить судову позицію, щодо принципу непринятимості притягнення особи до кримінальної відповідальності двічі за ті самі діяння в аспекті застосування ст. 126-1 КК України.*

Завдання 5.

Ознайомтеся з позицією Європейського суду з прав людини, зокрема у справі ЄСПЛ «Сергій Золотухін проти росії» (URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-193699&filename=CASE%20OF%20SERGEY%20ZOLOTUKHIN%20v.%20RUSSIA%20%E2%80%93%20%5BRussian%20translation%5D%20summary%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co%20.pdf>). *Визначить судове тлумачення ст. 4 Протоколу № 7 Європейської конвенції захисту прав та свобод людини.*

Завдання 6.

Ознайомтеся з позицією Європейського суду з прав людини, зокрема у справі ЄСПЛ «А та Б проти Норвегії» (рішення ЄСПЛ від 15.12.2016) (URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-183381&filename=CASE%20OF%20A%20AND%20B%20v.%20NORWAY%20-%20%5BUkrainian%20Translation%5D%20by%20KM%20Partners%20>). *В аспекті засто-*

сування ст. 4 Протоколу № 7 Європейської конвенції захисту прав та свобод людини, визначить, що є матеріальними критеріями для визначення того, чи існує тісний зв'язок за суттю між провадженнями у переслідуванні особи.

Завдання 7.

Ознайомтеся з текстом постанови ВС від 25.02.2021р. у справі № 583/3295/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443>). Визначить, момент закінчення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК.

Завдання 8.

Проаналізуйте Постанову Третьої судової палати ККС ВС від 21.06.2023р. у справі № 943/2064/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111804845>). Визначить, що слід розуміти під невиконанням професійних обов'язків, передбачених відповідною посадовою інструкцією лікаря, як обов'язкової ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 140 КК.

Завдання 9.

Ознайомтеся з Постановою Третьої судової палати ККС ВС від 03.05.2023р. у справі № 443/2309/13-к (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110692509>). Визначить, що входить в коло доказування у справах за обвинуваченням лікаря в неналежному виконанні професійних обов'язків.

Завдання 10.

Ознайомтеся з текстом постанови ВС від 07.07.2021р. у справі № 161/17022/17 (провадження № 51–549км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235771>). Визначить, за яких умов вчинене має кваліфікуватися як умисне вбивство з хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК). Та чи потрібна в таких випадках додаткова кваліфікація за ч. 2 ст. 296 КК.

Задачі для самостійного розв'язання:

Задача 1.

Близько 15–30 години В., перебуваючи в домоволодінні, прокинулась від того, що її штовхав К., намагаючись розбудити та підняти. Після цього у жилій кімнаті між ними зав'язалась сварка, в ході якої К. сильно штовхнув В. У свою чергу В. з метою подолання опору, розізлившись на дії К., піднялась з дивану, спробувала нанести

удар кулаком руки в область обличчя, але не змогла довести свою дію до кінця, оскільки перебувала у стані алкогольного сп'яніння, вчинивши лише поштовх останнього обома руками в груди, від якого К. відійшов декілька кроків назад та встояв на ногах. Далі В., прийшовши в стан сильної агресії, кулаком нанесла не менш трьох ударів К. в обличчя., після чого схопила стоячу на долівці кімнати металеву каструлю, якою умисно цілеспрямовано нанесла К. не менше двох ударів по спині, тулубу та голові.

В цей момент на крик та гуркіт їх бійки до кімнати зайшов П., з яким В. в цей же день спільно вживали алкогольні напої. У свою чергу К., побачивши останнього та не очікуючи, що в будинку ще хтось є крім нього та В., побіг у бік коридору до входних дверей будинку, намагаючись вибігти з будинку на вулицю, при цьому висловлюючись, що він зараз викличе поліцію. Злякавшись можливо-го викриття В. вирішила позбавити його життя, після чого, з метою реалізації задуманого В. та П. (який приєднався до В., бажаючи їй допомогти), побігли за К. щоб завадити йому покинути будинок. В. побачила стоячий біля неї на підлозі металевий совок, схопила його та нанесла ним не менше двох ударів К. по спині та по голові. В цей момент П. наздогнав К. в коридорі будинку біля входних дверей та кулаками наніс йому не менше п'яти ударів в обличчя, від яких останній впав на підлогу.

Після цього П. зайшов в кухонну кімнату, взяв зі столу ніж, підійшов до лежачого на підлозі К., та наніс ним останньому не менше трьох ударів в область шиї. П., незважаючи на прохання К., ножом наніс ще один удар К. в область шиї, але увігнати лезо ножа в шию знову не вийшло, оскільки потерпілий чинив опір. Продовжуючи, П. наніс ще один удар лезом вищевказаного ножа у ліву половину грудної клітини К., спричинивши останньому проникаюче поранення. Після цього П., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння та сильної агресії, став наносити К. ножом різкі удари по різним частинам тіла, а саме по верхнім кінцівкам, якими захищався останній, та обличчю, в область живота, тулубу, грудної клітини. Після чого П. підвівся на ноги, став наносити К. удари ногами в область тулубу, грудної клітини, голови, стегон, кистей, м'яких тканин обличчя, нанісши не менше десяти ударів, від яких К. більше ознак життя не подавав. *Кваліфікуйте дії В. та П.*

Задача 2.

Р. прийшов до нічного клубу «Граммофонъ», в якому відпочивав разом зі своїми товаришами. Близько 03 год. 40 хв., Р., перебуваючи у збудженому та агресивному стані, знаходився на вулиці біля входу до цього клубу, де помітив С., який в той з'ясовував стосунки з Т. Не будучи стороною з'ясування відносин, проявляючи викривлені почуття дружби та взаємовиручки, при явно надуманій необхідності допомогти С. вирішити суперечку, незважаючи на те, що Т. не бажав продовжувати з'ясовувати відносини, не проявляв агресії, грубощів чи намірів вчинити фізичне насильство та взагалі пішов від конфліктуючих всередину клубу, Р. наздогнав Т. біля вхідних дверей закладу, після чого став утримувати його та наніс не менше трьох ударів кулаком в голову.

Після того як охорона клубу попросила всіх вийти з приміщення на вулицю, Р. раптово підійшов із-за спини до Т. обхопив обома руками за тулуб, знерухомивши його. Після цього, Р. підняв Т. вгору та застосував спеціальний прийом «кидок через спину», внаслідок чого потерпілий відразу знепритомнів і ніяких активних дій чинити не міг. Надалі, Р. не менше трьох разів із силою вдарив його ногою у взутті в голову. Внаслідок заподіяння Р. тілесних ушкоджень у вигляді закритої черепно-мозкової травми з крововиливами під оболонки головного мозку С. помер на місці події за декілька хвилин.

Кваліфікуйте дії Р.

Задача 3.

Згідно з обвинувальним актом М. разом зі своєю дружиною С. та донькою Т., які є інвалідами І групи, і співмешканцем доньки А. розпивали спиртні напої. Після спільного вживання спиртного А. разом з Т. пішли відпочивати у кімнату, а С. самостійно на інвалідному візку направилася до своєї спальної кімнати. Через деякий час у кімнату до останньої зайшов її чоловік М. і почав провокувати з нею конфлікт. М. вийшов на подвір'я своєї садиби, де взяв полімерну пляшку з бензином, і, повернувшись до кімнати, де перебувала С., облив останню, а також ліжко, на якому вона сиділа, бензином. Після цього М., підпалив постільну білизну на ліжку, де сиділа його дружина, і вийшов з кімнати на подвір'я, де перебував тривалий час. Від зазначених дій С. було заподіяно тяжких тілесних ушкоджень, від яких вона померла. Такі діяння М. було кваліфіковано як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, вчинене з особливою

жорстокістю та способом, небезпечним для життя багатьох людей, тобто як кримінальне правопорушення, передбачене пунктами 4, 5 ч. 2 ст. 115 КК України.

В судовому засіданні суду першої інстанції М. заперечив свою причетність до вчинення інкримінованого йому злочину та зазначив, що того дня приблизно з 15:00 був на городі, в будинок не заходив, коли побачив, що з будинку йде дим, підійшов до дверей будинку, намагаючись з'ясувати, що сталося, однак до будинку зайти не зміг через бійку з А., внаслідок якої він втратив свідомість.

Як потерпіла, так і свідки повідомили лише про факт пожежі, внаслідок якої С. отримала опіки та померла в лікарні, та про обставини, що мали місце вже після пожежі. Тоді як жоден з них не бачив, що джерело запалення до осередку виникнення пожежі – ліжка у приміщенні спальні, на якому перебувала С., було занесено ззовні, а також особу, яка ззовні занесла джерело запалення, та не вказували на М. як на таку особу. Також, сусіди дали пояснення, що вони приблизно в цей час дійсно бачили М. на городі. *Яке рішення має прийняти суд за результатами розгляду справи по суті?*

Задача 4.

К. познайомився з О., з якою підтримував спочатку дружні, а потім близькі стосунки. Остання неодноразово висловлювала К. незадоволення її стосунками зі своїм чоловіком Р. та безпосереднім його ставленням до неї. У зв'язку з чим, К. з мотивів ревності та особистого неприязного ставлення до Р. на автомобілі приїхав до будинку Р., та припаркувавши автомобіль, став чекати на нього. Помітивши останнього та відкривши капот автомобіля, звернувся до потерпілого з проханням надати допомогу завести його автомобіль та запропонував йому сісти до салону вказаного автомобіля на водійське сидіння і декілька разів повернути ключ запалення. Р. будучи введений в оману, виконав всі дії, які просив зробити К.

В цей час К., скориставшись, тим, що Р. відволікся, сів на заднє пасажирське сидіння, скориставшись заздалегідь підготовленим електрошоком, наніс декілька ударів Р. в область шиї, одночасно завдаючи удари електрострумом, вважав, що таким чином, обов'язково досягне своєї мети та позбавить його життя. Р., відчувши гострий біль, та усвідомлюючи загрозу своєму життю, став чинити активний опір, в результаті чого йому вдалося вибити з руки К.

електрошокер. Тоді К., доставши заздалегідь заготовлену викрутку здійснив біля 7 спроб нанесення нею ударів в область голови та шиї потерпілого, вважаючи, що таким чином все ж таки позбавить життя Р., однак Р. зміг ухилитись від зазначених ударів, вистрибнув із салону автомобіля, та став кликати допомогу.

К. з метою не бути затриманим та викритим у вчиненні злочину, з місця злочину зник на автомобілі. Втім своїми діями К. заподіяв Р. тілесні ушкодження середньої тяжкості.

В подальшому, К., вирішив, що Р. все ж таки залишається перешкодою для його стосунків із О., яка не бажала піти від чоловіка. Щоб позбутися суперника, К. на автомобілі, маючи при собі короткоствольну вогнепальну зброю – пістолет «Макарова» з глушником, споряджений сьома бойовими патронами, приїхав до спортивного комплексу, залишив пістолет в автомобілі, взяв із собою викрутку та вирушив в бік спортивного залу, з метою підшукування найбільш зручного місця для вчинення вбивства Р. Визначив даним місцем вхід до спортивного залу, однак не зміг реалізувати задумане, оскільки був затриманий працівниками поліції. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому К.*

Задача 5.

О. через незачинену на запірний пристрій хвіртку, зайшов до належного Р. огороженого домогосподарства, постукав у його вхідні двері, звертаючись до власниці цього житла з проханням їх відчинити. Дочекавшись, поки власниця житла відчинить йому вхідні двері, О. зайшов всередину будинку та, не реагуючи на присутність власниці та її заперечення щодо перебування всередині цього приміщення, почав пересуватися по кімнатах будинку та підшукувати речі, які можливо викрасти. В присутності Р. він вилучив мобільний телефон, ювелірні прикраси, вартістю 3829 грн. Після вилучення майна з місця вчинення злочину зник.

Пізніше О. переліз через паркан території господарства Л., підійшов до будинку та пересвідчившись у тому, що двері будинку Л. зачинені з середини, вибивши скло у рамі вікна, проник через нього в середину будинку. Перебуваючи у приміщенні будинку, побачив у спальній кімнаті Л., після чого з метою подолання її можливого опору схопив двома руками за шию Л. стискаючи її, почав душити. Л. втратила свідомість та впала на підлогу. О. обшукав приміщення

будинку, знайшов і заволодів майном, що належить Л., на загальну суму 2629 грн. 27 копійок. В подальшому, О. знову схопив двома руками за шию Л., яка вже прийшла до тями, стискаючи її шию руками, почав душити, внаслідок чого остання втратила свідомість та впала на підлогу. Користуючись безпорадним станом Л., О. вступив з нею в статевий зв'язок. Після цього, заволодівши її майном, О. в спальній кімнаті будинку підпалив матрац ліжка, біля якого на підлозі лежала непритомна Л., чим спричинив пожежу. Далі, О., впевнившись, що вогнище почало поширюватися по будинку та Л. перебувала на підлозі в непритомному стані і не зможе врятуватися, залишив помешкання останньої. В результаті Л. померла. *Кваліфікуйте дії О. за кожним з епізодів.*

Задача 6.

К., разом з тестем, тещою, жінкою та п'ятьма малолітніми дітьми проживав в одному будинку, постійно зловживав спиртними напоями та систематично вчиняв конфлікти з жінкою А. та членами сім'ї, які переростали в побиття.

К., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, в квітні 2018 року розпочав черговий конфлікт з А., ображаючи її нецензурною лайкою, в ході якого наніс їй кілька ударів рукою по обличчю та почав душити. Вийшовши з кімнати, потерпілий К. гримнув дверима, розбивши скло у дверях. Від удару та різкого звуку діти налякалися та почали плакати. К. пішла до кухні, взяла кухонний ніж, щоб відігнути цвяхи в дверях та витягнути залишки скла. Під час прибирання А. побитого скла до кімнати повернувся К., який знову замахнувся на А. Жінка, тримаючи в руках ніж, яким відгинала цвяхи з дверей, миттєво завдала К. один удар в область шиї, чим спричинила непроникаючу колото-різану рану шиї з ушкодженням судини шиї, що супроводжувалось масивною зовнішньою крововтратою, що спричинило смерть К. *Дайте правову оцінку діям А.*

Теми доповідей:

1. Міжнародні та національні гарантії захисту життя людини. Межі захисту права на життя.
2. Порушення права на життя в практиці ЕСПЛ.
3. Протиправність умисного вбивства та правомірне спричинення смерті.
4. Практичні питання кваліфікації вбивства на замовлення.

5. Практичні питання кваліфікації вбивства, вчиненого з корисливих та хуліганських мотивів.
6. Практичні питання кваліфікації вбивства з метою приховування вчинення іншого злочину та з метою полегшення вчинення іншого злочину.
7. Практичні питання кваліфікації вбивства двох або більше осіб та вчинене повторно.
8. Евтаназія: міжнародний досвід та національний підхід.
9. Погроза вбивством: підстави кримінальної відповідальності.
10. Відмежування тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілому, від вбивства через необережність та умисного вбивства.
11. Побой, мордування, катування: практичні питання кваліфікації та відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.
12. Національні аспекти та міжнародні вимоги протидії домашньому насильству.
13. Національні та міжнародні гарантії забезпечення особистої безпеки та особистої недоторканості.
14. Питання кваліфікації залишення в небезпеці, та його відмінність від ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.
15. Ненадання допомоги хворому медичним працівником та неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником: співвідношення складів злочинів.
16. Порушення прав пацієнта та його відмінність від незаконного проведення дослідів над людиною: національні та міжнародні аспекти протидії.
17. Торгівля органами та тканинами людини: злочин міжнародного характеру.

Рекомендовані джерела:

Нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська) від 11 травня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11

4. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 4 квітня 1997 року № 994_334. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text

5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

8. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 № 2229-VIII року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

9. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17 травня 2018 року № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.

10. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сергій Золотухін проти Росії». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-193699&filename=CASE%20OF%20SERGEY%20ZOLOTUKHIN%20v.%20RUSSIA%20%E2%80%93%20%5BRussian%20translation%5D%20summary%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co%20.pdf>.

12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «А та Б проти Норвегії» від 15.12.2016р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-183381&filename=CASE%20OF%20A%20AND%20B%20v.%20NORWAY%20-%20%5BUkrainian%20Translation%5D%20by%20KM%20Partners%20>

13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

14. Правила судово-медичного визначення ступеню тяжкості тілесних пошкоджень: Наказ МОЗ України від 17 січня 1995 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95#Text>

15. Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, Порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених: Наказ МОЗ України від 29.03.2006 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06#Text>

16. Порядок констатації та діагностичні критерії смерті мозку людини: Наказ МОЗ України 09 листопада 2020 року № 2559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1260-20#Text>.

17. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи: Наказ МОЗ України від 08 травня 2018 року № 865. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18#Text>.

Судова практика:

1. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму ВСУ від 07.02.2003р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>.

2. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02#Text>

3. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-04#Text>

4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>

5. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>

6. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>

7. Постанова ВС від 17.06.2021р. у справі № 717/764/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/978290940>.

8. Постанова ВС від 31.03.2021р. у справі № 155/457/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96071581>).

9. Постанова ВС від 04.05.2020р. у справі № 531/193/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89763170>.

10. Постанова ВС від 15.09.2022р. у справі № 577/195/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106354721>.

11. Постанова ВС від 14.06.2022р. у справі № 585/3184/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105301745>.

12. Постанова ВС від 02.06.2022р. у справі № 487/593/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104886088>.

13. Постанова ВС від 13.12.2022р. у справі № 676/1214/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107984930>).

14. Постанова ВС від 30.11.2022р. у справі № 279/1992/17 (провадження № 51-819км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706665>.

15. Постанова ВС від 21.06.2022р. у справі № 744/315/16-к (провадження 51-5915км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104922019>.

16. Постанова ВС від 20.10.2022р. у справі № 565/1354/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106988921>.

17. Постанова ВС від 07.12.2022р. у справі № 295/4942/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834073>.

18. Постанова ВС від 01.09.2022р. у справі № 736/2398/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/10607929>.

19. Постанова ВС від 12.10.2021р. у справі № 663/3390/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100544936>).

20. Постанова ВС від 01.09.2022р. у справі № 736/2398/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106079296>.

21. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 10.10.2023р. у справі № 670/698/21. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/114138242>.
22. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 14.02.2023р. у справі № 278/1904/17. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/109157234>.
23. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 05.06.2023р. у справі № 587/241/18. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/111524547>.
24. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 11.04.2023р. у справі № 443/284/19. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/110339314>.
25. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 28.02.2023р. у справі № 725/4683/20. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/109395413>.
26. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 06.07.2023р. у справі № 351/2550/14-к. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/112117998>.
27. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 17.01.2023р. у справі № 142/642/16-к. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/108526650>.
28. Постанова ОП ККС ВС від 12.02.2020р. у справі № 453/225/19. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/87602679>.
29. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 21.06.2023р. у справі № 943/2064/19. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/111804845>.
30. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 03.05.2023р. у справі № 443/2309/13-к. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/110692509>.
31. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 06.09.2023р. у справі № 279/4057/17. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/113357698>.
32. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 21.06.2023р. у справі № 943/2064/19. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/111804845>.
33. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 08.11.23р. у справі № 161/1826/19. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/114904725>.

Допоміжні джерела:

1. Бабаніна В. В. Залишення в небезпеці: характеристика об'єкта злочину. *Вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3 (64). С. 132–137.
2. Багіров С. Р. Катування за обтяжуючих обставин: юридичний аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 1. С. 167–172.
3. Байлов А. В. Злочин вчинено у стані сильного душевного хвилювання. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2004. № 28. С. 37–40.
4. Байлов А. В. Мотив злочинних посягань на життя та здоров'я особи, вчинених в стані сильного душевного хвилювання. *Вісник Кримінологічної асоціації України: збірник наукових праць*. № 1. Х.: Золота миля, 2012. С. 38–47.
5. Байлов А. В. Посягання на особу, що вчинені у стані фізіологічного афекту. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2001. Спецвипуск. С. 366–369.
6. Балабко В. В. Евтаназія: соціально-правові проблеми. *Вісник прокуратури*. 2009. № 7. С. 55–59.
7. Балабко В. В. Злочини проти життя та здоров'я особи: кримінальна відповідальність медичних працівників: монографія. Запоріжжя, 2017. 287 с.
8. Брайловська А. І. Деякі питання розмежування діяння, передбаченого ст. 137 КК України, із суміжними складами злочинів. *Вісник прокуратури*. 2012. № 1. С. 79–85.
9. Брайловська А. І. Об'єкт злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей. *Юридичний вісник*. 2011. № 4. С. 129–137.
10. Баулін Ю. В. Протиправність як ознака вбивств. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: Матер. наук.-практ. конф. Харків 22–23 квітня 2004 року. К. – Х.: Юрінком Інтер, 2004. С. 18–20.
11. Гороховська О. В. Об'єктивна сторона вбивства через необережність. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2002. № 5. С. 80–85.
12. Гришук В. К. Загальний, родовий та безпосередні основні об'єкти злочинів проти життя і здоров'я людини. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2002. Вип. 1 (16). С. 77–89.

13. Грищук В.К., Марисюк К. Еутаназія в теорії і практиці зарубіжних держав і в Україні. *Митна справа*. 2002. № 6. С. 75–83.
14. Гринчак С. В. Кримінальна відповідальність за незаконну трансплантацію органів або тканин людини. Х.: Право, 2011. 296 с.
15. Гуртовенко О. Л. Ціннісне та структурне співвідношення основного та додаткового об'єктів злочину на прикладі життя людини. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. О.: Юрид. література, 2010. Вип. 57. С. 131–134.
16. Гусак О. А. Кваліфікація доведення до самогубства. *Актуальні проблеми держави та права*: Зб. наук, пр. Од., 2003. Вип. 16. С. 613–616.
17. Дорош Л.В., Марадіна Ю. С. До проблеми визначення безпосереднього об'єкта катування. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. редкол. В. І. Борисов та ін. Х.: Право, 2011. Вип. 22. С. 43–53.
18. Дудоров О., Балабко В. Незаконне проведення абортів: проблеми тлумачення і вдосконалення кримінального законодавства. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 26–32.
19. Катеринчук К. В. Злочини проти здоров'я особи: проблеми кримінально-правової теорії та практики: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 408 с.
20. Короленко М. П. Кваліфікація умисних вбивств за обтяжуючих обставин. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 171с.
21. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів проти особи та власності. К.: Юрінком. 1996. 143 с.
22. Кримінальна відповідальність за катування в Україні та зарубіжних країнах: навч. посіб. / за заг. ред. д.ю.н., проф. А. В. Савченка. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 240 с.
23. Лизогуб Я. Г. Вилучення у потерпілого органів чи тканин для трансплантації як ознака особливо кваліфікованого складу злочину, передбаченого ст. 149 КК України. *Адвокат*. 2005. № 3. С. 6–7.
24. Литвин О. П. Злочини проти життя: Навчальний посібник. К.: Європейський університет, 2002. 202с.
25. Литвин О. П. Кримінально – правовий захист життя та здоров'я громадян України: Монографія / Ред. В. О. Глушков; Європ.

ун-т фінансів, інформ. систем, менеджменту і бізнесу. К.: Наук. світ., 2001. 200 с.

26. Малиновська Т. М. Домашнє насильство: щодо змістовного наповнення терміну. *Наше право*. 2020. № 3. С. 85–91.

27. Назимко Є. С., Пилипенко Є. О. Залишення в небезпеці: кримінально-правовий аспект: монографія, ДЮІ МВС України. Кривий Ріг; Харків: Колегіум, 2017. 244 с.

28. Остапенко Л. Питання співучасті у вбивстві матір'ю своєї новонародженої дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 7. С. 106–112.

29. Романов С. Ю., Триньова Я. О. Евтаназія: етичний та кримінально-правовий аспект. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Х. 2002. Вип. 19. С. 101–107.

30. Сташис В. В., Бажанов М. І. Особа під охороною кримінального закону. Х.: Право, 1996. 224 с.

31. Степаненко О. В., Хімченко С. А. Економічне домашнє насильство: визначення та питання кваліфікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2020. № 45. С. 112–115. URL: <http://www.vesnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc45/26.pdf>

32. Степаненко О. В. Використання оціночних понять у КК України з позиції принципу доцільності кримінального права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 34(3). С. 59–61.

33. Степаненко О. В. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Нове українське право*. 2023. № 3. С. 155–159

34. Степаненко О. В., Степаненко А. С. Щодо питань кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з домашнім насильством. *Правові горизонти*. 2020. № 23. С. 56–61.

35. Степаненко О. В. Агапова К. Кількісний критерій систематичності як ознака домашнього насильства. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 323–327

36. Уварова Н. В. Об'єктивна сторона злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості. *Право і суспільство: науковий журнал*. 2012. № 2. С. 253–257.

37. Хімченко С. А. Доктринальні підходи до проблеми легалізації еутаназії в Україні. Актуальні проблеми держави і права: 36. наук. праць. О.: Юрид. література, 2010. Вип.55. С. 225–233.

38. Хімченко С. А. Кримінально-правова охорона особистої безпеки у сфері медичної діяльності. *Juris Europensis Scientia*. № 2. 2023. С. 130–135. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/2_2023/24.pdf

39. Хімченко С., Хімченко А. Кримінально-правове регулювання еутаназії в зарубіжних країнах. *Юридичний вісник*. 2022. № 4. С. 108–114. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2022/13.pdf

40. Хімченко С. А. Кримінально-правовий захист лікарської таємниці: відповідність сучасним вимогам. *Правова позиція*. № 4 (37). 2022. С. 246–250. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/4/46.pdf>

41. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правова охорона правопорядку у сфері медичної діяльності. Київ: КНТ, 2011. 616с.

42. Шаблистий В. В. Тілесне ушкодження як злочин проти життя та здоров'я людини за кримінальним правом України: моногр.; за заг. ред. В. В. Шаблистого. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.

ТЕМА 2

Воля, честь та гідність людини як об'єкт кримінально-правового захисту: кваліфікація та національна практика застосування; відповідність міжнародним нормативним актам

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень, що посягають на волю, честь та гідність людини, визначити недоліки та колізії правового регулювання, шляхи їх вирішення, особливості кваліфікації таких кримінальних правопорушень як торгівля людьми, захоплення заручника за умов сукупності кримінальних правопорушень. При підготовці теми, здобувачам слід враховувати наукові підходи до змістовного навантаження окремих елементів складів кримінальних правопорушень (поняття волі, честі та гідності, торгівлі людьми та насильницького зникнення, поняття заручника, дитини та ін.) цього розділу. Також обов'язковим при вивченні теми є аналіз судової практики національних судів, і з окремих питань – ЄСПЛ, при підготовці до заняття, виконуючи завдання та розв'язуючи задачі до

теми, в процесі виконання самостійної роботи, здобувач має враховувати позицію судової практики з проблемних питань кваліфікації. Детальної уваги потребує питання аналізу міжнародних нормативних актів в питанні протидії торгівлі людьми.

Питання заняття 1:

1. «Воля», «честь» та «гідність» як об'єкти кримінально-правової охорони.

2. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини: кримінально-правовий аналіз злочину. Питання кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини за умов конкуренції (ст. 371, ст. 147 КК України) та сукупності злочинів.

3. Насильницьке зникнення (ст. 146–1 КК): кримінально-правовий аналіз злочину. Національний та міжнародний підхід до визначення складу злочину.

4. Захоплення заручників: кримінально-правовий аналіз злочину. Міжнародні вимоги протидії захопленню заручників. Відмінність від незаконного позбавлення волі особи.

Завдання до заняття 1:

Завдання 1.

Проаналізуйте текст постанови ВС від 08.04.2021р. у справі № 511/2543/17 (провадження № 51–2778км20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243758>). *Визначить обставини, що свідчать про вчинення незаконного позбавлення волі особи за наявності корисливого мотиву.*

Завдання 2.

Проаналізуйте постанову ВС від 04.11.2021р. у справі № 320/5968/19 провадження № 51–570км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101100306>). *Визначить розмежувальну ознаку між суміжними складами кримінальних правопорушень, передбачених ст. 147 «Захоплення заручників» КК та ст. 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини» КК.*

Завдання 3.

Проаналізуйте Постанову ВС від 02.11.2021р. у справі № 750/5031/18 (провадження № 51–2761 км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100919043>). *Визначить, що слід розуміти під використанням уразливого стану потерпілої особи як способу торгівлі людьми (ст. 149 КК).*

Задачі до заняття 1:

Задача 1.

М. та Р., перебуваючи в номері готелю «Гелікон», з метою отримання грошової винагороди у вигляді викупу, знайшовши через всесвітню мережу «Інтернет» інформацію про С. та належні йому кошти, вирішили здійснити викрадення останнього. Задля реалізації задуманого М. та Р. здійснювали візуальне спостереження за С. та місцем його проживання, відслідковували маршрути його пересування, осіб з якими спілкувався потерпілий. В подальшому спланували здійснити викрадення потерпілого, шляхом інсценування дорожньо-транспортної пригоди на одній із вулиць в м. Львові. Проте 02.04.2014 р., перебуваючи в автомобілі марки «ВАЗ 21140», під час здійснення візуального спостереження за житлом потерпілого були виявлені охороною потерпілого та в подальшому затримані працівниками правоохоронних органів. *Кваліфікуйте дії М. та Р.*

Задача 2.

04.04.2012 р. близько 20.20 години, П. на ґрунті особистих неприязних відносин, наніс кулаком декілька ударів по голові, тулубу та кінцівках О., заподіявши останньому легкі тілесні ушкодження. Хвилин через 10 П. вдруге наніс О. легкі тілесні ушкодження, вимагаючи від потерпілого добровільно залізти до багажнику транспортного засобу, який належав О., та в подальшому утримував останнього в багажнику автомобіля марки «ВАЗ 21011». П. сів за кермо автомобіля О. перевіз потерпілого через автодорогу м. Цюрупинськ – м. Гола Пристань – с. Скадовськ з метою подальшого з'ясування відносин. Однак, потерпілий О., скориставшись можливістю, відкрив багажник автомобіля зсередини і звільнився. *Якою має бути кримінально-правова оцінка дій П.?*

Задача 3.

Д., знаходячись в м. Нова Одеса, Миколаївської області, придбав у невстановленої особи вогнепальну зброю, 9-мм пістолет «SUPER-P 35», та в подальшому перевіз її до м. Миколаєва з метою скоєння розбійного нападу на ювелірний магазин «Плаза».

Д., маючи намір на заволодіння золотими ювелірними виробами магазину «Плаза», встановив, що через продавця-консультанта Р.В. є можливість безперешкодно потрапити до приміщення магазину і заволодіти золотими ювелірними виробами, оскільки остання має можливість відкрити вхідні двері магазину, наявними в неї

ключами та відключити сигналізацію охорони. Близько 19:30 год. Д. прибув за місцем проживання продавця-консультанта Р.В., та чекав на її повернення додому. Коли Р. В. підійшла до дверей та відчинила їх, Д. здійснив напад на неї, здушуючи їй шию. Після чого заштовхнув Р.В. до квартири, та погрожуючи застосуванням вогнепальної зброї, повів її вулицею в напрямку ювелірного магазину «Плаза». Д. підвів Р.В. до дверей магазину, та став вимагати від неї відкрити вхідні двері та відключити сигналізацію охорони. Під впливом погроз потерпіла виконала вимоги Д.

Однак через відсутність ключів від сейфу у Р.В., Д. не зміг заволодіти ювелірними виробами. Направляючись до виходу, Д., помітивши, що на місце пригоди прибули працівники Державної служби охорони та розуміючи відсутність можливості уникнути затримання, заштовхав Р.В. до приміщення магазину та погрожуючи вбивством, вимагав у працівників міліції надати йому можливість залишити місце злочину. Він не давав можливості залишити приміщення магазину Р.В., утримуючи її з 20 год. 00 хв. 07.12.2013 р. по 06 год. 20 хв. 08.12.2013 р., погрожуючи їй знищенням.

В подальшому, погрожуючи застосуванням насильства до Р.В., вимагав у директора магазину Р.А., який є братом Р.В., надати йому ключі від сейфу, де зберігаються золоті ювелірні вироби. Сприймаючи погрози Д. як реальні, Р.А. відчинив сейф ключем, внаслідок чого Д. заволодів золотими ювелірними виробами загальною вартістю 265 735,76 грн. Д., використовуючи Р.В. та прикриваючись нею, покинув приміщення магазину з викраденим майном потерпілих та направився до автомобіля, який був наданий працівниками міліції та родичами Р.В., однак, при спробі зникнути з місця був затриманий. *Кваліфікуйте дії Д.*

Задача 4.

Л., В. та С. за попередньою змовою з метою примушування потерпілого А. до сплати грошових коштів у сумі 159 120 грн., які останній повинен був відшкодувати відповідно до боргових розписок від 02.06.2012 року та 14.06.2012 року, прибули до міста Чернігова. Біля басейну Л., В. та С., погрожували насильством А., демонструючи травматичний пістолет, чим примусили його сісти до автомобіля С. Після чого перевезли А. до адміністративної будівлі та утримували його в період з 08.03.2013 р. по 15.03.2013 р. 13.03.2013 р., А.

на вимогу Л. здійснив внесення на рахунок банківської картки ПАТ КБ «Приват Банк», яка належить В., грошових коштів в сумі 20 000 грн. в рахунок повернення частини боргу потерпілого. *Визначить: ознаки яких кримінальних правопорушень містять вчинені Л., В. та П. діяння, та як слід кваліфікувати їх дії згідно до норм Загальної та Особливої частин КК України.*

Задача 5.

М., увійшовши до приміщення ТОВ, захопив працівницю ТОВ – Р., пристебнув її за допомогою металевих наручників до лівої кисті своєї руки. М. висловив вимогу про необхідність ТОВ передати йому грошові кошти в сумі 300 000 грн. Окрім того, М. заборонив пересуватися та залишати приміщення каси П., який перебував на своєму робочому місці у касі, розташованій у відокремленій частині приміщення ТОВ. Після цього він облив приміщення ТОВ бензином, де в цей час знаходилися Р. та П., заблокував вхідні двері, щоб перешкодити правоохоронним органам і стороннім особам потрапити всередину, та, погрожуючи знищенням майна і присутніх у приміщенні людей шляхом підпалу, вимагав у працівника ТОВ як умови звільнення Р. та П. передати йому кошти в сумі 300 000 грн. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому М.*

Питання заняття 2:

1. Незаконне поміщення в психіатричний заклад: питання кваліфікації.
2. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, її відмінність від суміжних складів злочинів. Міжнародні аспекти протидії торгівлі людьми.
3. Експлуатація дітей: питання кваліфікації та співвідношення з суміжними злочинами.
4. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150–1 КК). Відмежування від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 304 КК.
5. Примушування до шлюбу: міжнародні та національні аспекти.
6. Аналіз кримінальних правопорушень, в яких воля, честь та гідність людини виступають додатковим об'єктом посягання.

Завдання до заняття 2:

Завдання 1.

Ознайомтеся з текстом Постанови ВС від 22.09.2022р. у справі № 127/1309/19 (провадження № 51–5286м21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106454425>) та Постанови ВС від 02.11.2021р. у справі № 750/5031/18 (провадження № 51–2761км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100919043>). *Охарактеризуйте судове тлумачення використання «уразливого стану» потерпілого від торгівлі людьми (ст. 149 КК).*

Завдання 2.

Ознайомтеся з рішенням ЕСПЛ у справі «Ранцев проти Кіпру і Росії» Заява 25965/04. Рішення від 7 січня 2010 року. (URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-117804&filename=CASE%20OF%20RANTSEV%20v.%20CYPRUS%20AND%20RUSSIA%20-%20%205BUkrainian%20Translation%5D%20legal%20summary%20by%20the%20COE%20Human%20Rights%20Trust%20Fund.docx&logEvent=False>).

Визначить позицію ЕСПЛ щодо правових аспектів протидії торгівлі людьми.

Завдання 3.

Ознайомтеся з рішення ЕСПЛ у справі V.C.L. AND A.N. V. The United Kingdom (NN77587/12 та 74603/12) (URL: <https://ips.ligazakon.net/document/vss00607>), *та визначить позицію Суду щодо застосування ст. 4 Конвенції (заборона рабства і примусової праці).*

Задачі до заняття 2:

Задача 1.

О., вступивши в змову з Т., протягом березня-липня 2010 року оформив Ф. за власні кошти документи, необхідні для її виїзду до Іспанії, обіцяв їй там легальну роботу, а коли в останньої виникли сумніви щодо її легального працевлаштування і вона відмовилась від запропонованої роботи за кордоном, О. став розповідати Ф. про гарний зарібок та вигідні умови заняття проституцією в Іспанії. Потім довів до відома останньої, що він вже витратив на неї близько 1000 євро на оформлення документів, які вона в разі відмови від поїздки за кордон повинна буде повернути йому протягом місяця,

а інакше пригрозив застосувати до неї фізичне насильство. Внаслідок вказаних дій Ф. була вимушена погодитись на виїзд до Іспанії. О. був затриманий під час проходження державного кордону. *Кваліфікуйте дії О.*

Задача 2.

М., будучи директором фермерського господарства «Діана-Агро», підшукав і перемістив за сприянням Р. та О. для виконання сільськогосподарських робіт групу найманих працівників із Межигірського району в складі 9 чоловік. Після отримання згоди потерпілих на працевлаштування підсудний передав В. 4000 грн., заволодів їх паспортами та свідоцтвом про народження, а також заставив працювати у важких умовах безоплатно та погрожував фізичною розправою в період з 08.06.2018 р. по 16.06.2018 р.

На досудовому слідстві М. пояснив, що він розмістив працівників у фермерському господарстві і домовився, що вони будуть працювати у нього на прополці цибулі до кінця вересня 2018 року. Через декілька днів він взяв у них паспорта і свідоцтва про народження і хотів оформити з ними трудові договори. Трудові угоди з робітниками не уклав через відмову останніх у нього працювати. Їм не подобалися умови проживання та робота. Неповорнення паспортів працівникам М. пояснив тим, що вони не відпрацювали суму в 4000 грн. за їх проїзд.

Самі працівники вказали на те, що вони дійсно працювали у М. на фермерському господарстві, але умови проживання були погані, робота була важкою, підсудний кричав на них, однак силою їх ніхто не тримав, вони вільно користувалися мобільним телефоном, спілкувалися зі своїми рідними та близькими, додому вони поїхати не могли, оскільки у них не було коштів та паспортів. *Дайте кримінально-правову оцінку діям М., Р., та О.*

Задача 3.

18 березня 2019 року Б.Л., в приміщенні номера 613 готелю «Мир», передала С. та П. за 320000 грн. свого малолітнього сина Б. Ю. При цьому Б.Л. особисто домовилася про передачу дитини і ціну, отримала в готельному номері від С. 320000 грн, передавши останньому свідоцтво про народження дитини разом з розпискою про відмову від сина. Т., яка проживала разом з Б.Л. і доглядала її дитину, була присутня в готельному номері під час передачі дитини,

тримаючи малолітнього Б.Ю. на руках, і разом з Б.Л. надавала С. та П. інформацію про дитину, а після отримання Б.Л. коштів, особисто передала дитину в руки П. *Кваліфікуйте дії Б.Л., С., П. та Т.*

Задача 4.

Т.С. систематично протягом вересня 2019 р. – листопада 2019 р. використовувала свого 10-річного сина Т.Р. для випрошування грошей з метою отримання прибутку. А 23.11.2019 р. Т.Р. був затриманий на ринку у смт. Міжгір'я під час жебракування. *Кваліфікуйте дії Т.С.*

Задача 5.

На початку червня 2016 р. П. з метою отримання доходу на своїх земельних ділянках на прополщі цукрових буряків використовувала найману працю неповнолітніх: В., 2004 року народження, Т., 2005 року народження, С., 2003 року народження, А., 2001 року народження, Ф., 2006 року народження, Ж., 2005 року народження, заздалегідь знаючи, що вони не досягли віку, з якого дозволено працевлаштування. *Дайте кримінально-правову оцінку діям П.*

Задача 6.

В.С. на стоянці біля магазину «Фуршет» разом зі своєю малолітньою дитиною В.О., з метою випрошування грошей, займалися жебрацтвом у водіїв автомобілів, які були розташовані на стоянці. При цьому, В.С. пояснював водіям, що грошові кошти їм потрібні для здійснення операції, хоча він достовірно знав, що ніяких операцій ні йому, ні дочці, ні близьким родичам не потрібні. Це продовжувалося на протязі 5-ти днів, доки В.С. не був затриманий працівниками поліції. *Кваліфікуйте дії В.С.*

Задача 7.

Д., скориставшись тим, що К. має інвалідність третьої групи, зумовлену ушкодженням правої руки, а також тим, що К. тільки що переїхав з тимчасово окупованої території, не має постійного місця проживання та джерел доходів, завербував його у зайняття жебрацтвом, шляхом залякування і погроз застосування фізичного насильства у випадку відмови. Д. перемістив К. до орендованої ним квартири, де його переховував, відразу обмеживши у вільному пересуванні по місцевості, шляхом постійного, пильного нагляду за ним для запобігання можливості втечі. З метою недопущення звернення К. до правоохоронних органів або сторонніх осіб, Д. особисто пере-

міщав К. до місць жебракування на території різних міст, здійснюючи систематичний контроль за ним під час жебракування, забирав в останнього гроші, випрошені у сторонніх осіб, та по завершенню переміщав знову до квартири, в якій вони проживали. Тільки через 7 місяців К. вдалося втекти від Д. та поїхати до іншого міста. *Оцініть вчинене Д. з точки зору кримінального законодавства.*

Самостійна робота:

Задачі для самостійного розв'язання:

Задача 1.

Д. та С. підшукували громадян України з метою їх подальшої сексуальної експлуатації на території Об'єднаних Арабських Еміратів.

В. погодилася на поїздку за кордон для надання сексуальних послуг внаслідок матеріальних проблем – кредитної заборгованості, про що Д. та С. було відомо від В.

О. погодилася на поїздку за кордон для надання сексуальних послуг через необхідність зібрати кошти для проведення оперативного втручання її чоловіку. *Дайте кримінально-правову оцінку діям Д. та С.*

Задача 2.

В. працював з 1988 року на посаді лікаря – хірурга денного стаціонару районної лікарні. Будучи ургентним лікарем районної лікарні, з метою вирішення сімейних проблем своєї дочки, у неробочий час прибув до місця основної роботи, склав та видав направлення на стаціонарне лікування в психіатричне відділення психоневрологічної лікарні своєму зятеві К., встановивши йому діагноз «маніакально депресивний синдром», хоча останній ніколи не перебував на обліку в лікаря психіатра та психічними захворюваннями не страждав, про що достовірно було відомо В. У вказаному направленні В. поставив штамп районної лікарні № 2, зробив відмітку про дату його складання та завірив своїм підписом. На підставі виданого В. направлення К., яке послужило підставою для працівників РВ УМВС України, що зобов'язані надавати допомогу медичним працівникам за їх зверненням у разі надання психіатричної допомоги у примусовому порядку та забезпечувати безпечні умови для доступу до особи та її психіатричного огляду, були викликані за міс-

цем проживання К. для доставки останнього в психоневрологічну лікарню. 08.06.2017 року К. був госпіталізований на стаціонарне лікування у 7-й психіатричний відділ ТОККПНЛ, де перебував до 12 червня 2017 року. *Кваліфікуйте вчинені В. діяння.*

Задача 3.

В. та неповнолітній К. перебували у гаражному приміщенні, де вживали алкогольні напої та розмовляли. В ході розмови В. запропонував 14-річному К. заволодіти транспортним засобом марки ВАЗ-21013 з гаражного приміщення на території домогосподарства С. На пропозицію В. неповнолітній К. погодився.

В. через незамкнену хвіртку проник на територію домогосподарства С. В той час як К. залишився поряд з господарством С., щоб спостерігати за навколишньою обстановкою та мати можливість попередити В. про сторонніх осіб. Після цього неповнолітній К. через браму воріт, які відчинив В., також проник до даного гаражного приміщення. В подальшому В. спільно з неповнолітнім К., відчинивши повністю браму та не заводячи двигун, виштовхали автомобіль марки ВАЗ-21013. Неповнолітній К., який проживає навпроти домоволодіння С., взяв власний автомобіль ВАЗ-2106, яким він користується без відповідних на те документів, та за допомогою буксирування на гнучкому щепленні відбуксирував спільно з В. транспортний засіб марки ВАЗ-21013 за межі села. *Надайте кримінально-правову оцінку діянням В. та К.*

Задача 4.

К., перебуваючи біля квартири, що належить В.А. та В.С., проник через вікно до квартири, звідки намагався таємно викрасти планшет марки «Apple» із зарядним пристроєм загальною вартістю 8000 гривень. Проте, К., не зміг довести злочин до кінця, оскільки зрозумів, що був помічений мешканцем цієї квартири на місці вчинення злочину. Припинивши крадіжку К., покинув місце події через вхідні двері.

Цього ж дня, К., перебуваючи біля ЗОШ № 8, підійшов до неповнолітньої дівчини – В.Л. з метою використання її для спонукання В.А. та В.С. утриматись від подальшого переслідування К. за спробу викрадення їх майна. К. схопив В.Л., та притиснувши до її спини ніж, почав словесно погрожувати дитині вбивством. При цьому К. наказав дівчині висловити своїм батькам – В.С. та В.А. – вимогу,

яка полягала у тому, щоб останні відмовилися від його переслідування. Почувши висловлену К. вимогу та сприйнявши її як умову звільнення дитини, В.А. та В.С. зупинились та перестали переслідувати К. Продовжуючи утримувати дитину, К. розпочав рух в напрямку вул. Рекордна. Перемістившись разом з потерпілою на відстань біля 40 метрів, К. побачив працівника МВС України. Після того як поліцейський звернувся до К. з проханням відпустити дівчину, останній відмовився. Однак рухаючись далі, К. оступився та втратив контроль над дівчиною, а поліцейський, скориставшись нагодою, раптово забрав дитину від К. *Кваліфікуйте вчинені К. діяння.*

Теми доповідей:

1. Відмежування незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчиненого з корисливих мотивів, від захоплення заручників.
2. Питання кваліфікації незаконного позбавлення волі за умов затримання особи.
3. Захоплення заручника та умисне вбивство заручника: питання кваліфікації.
4. Національний та міжнародний аспекти протидії насильницькому зникненню.
5. Спосіб торгівлі людьми як обов'язкова ознака складу злочину.
6. Мета торгівлі людьми як обов'язкова ознака складу злочину.
7. Міжнародні аспекти протидії торгівлі людьми.
8. Експлуатація дітей: питання кваліфікації та співвідношення з суміжними злочинами.
9. Відмежування використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150–1 КК) від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 304 КК.
10. Примушування до шлюбу: міжнародні та національні аспекти.

Рекомендовані джерела:

Нормативні акти:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська) від 11 травня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11

2. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська) від 25 жовтня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

3. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 21 вересня 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

7. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень від 20 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

8. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

9. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

Судова практика:

1. Рішення ЕСПЛ у справі «Ранцев проти Кіпру і Росії» Заява 25965/04. Рішення від 7 січня 2010 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-17804&filename=CASE%20OF%20RANTSEV%20v.%20CYPRUS%20AND%20RUSSIA%20-20%5BUkrainian%20Translation%5D%20legal%20summary%20by%20the%20COE%20Human%20Rights%20Trust%20Fund.docx&logEvent=False>.

2. Рішення ЕСПЛ у справі V.C.L. AND A.N. V. The United Kingdom (NN77587/12 та 74603/12). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/vss00607>.

3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>

4. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text>

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>

6. Постанова ВС від 08.04.2021р. у справі № 511/2543/17 (провадження № 51-2778км20). URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/96243758>).

7. Постанова ВС від 04.11.2021р. у справі № 320/5968/19 провадження № 51-570км21). URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/101100306>).

8. Постанова ВС від 02.11.2021р. у справі № 750/5031/18 (провадження № 51-2761 км21) URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/100919043>).

9. Постанова ВС від 22.09.2022р. у справі № 127/1309/19 (провадження № 51-5286м21) URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/106454425>)

Допоміжні джерела:

1. Акімов М. Відмежування захоплення заручників від незаконного позбавлення волі та викрадення людини. *Вісник прокуратури*. 2002. № 2. С. 33–37

2. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваїте, 2020. 560 с.

3. Андрушко А. В. Кримінально-правова характеристика суб'єктивних ознак незаконного поміщення до психіатричного закладу. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 189–194.

4. Балобанова Д. О. Порушення системних принципів криміналізації (на прикладі ст. 150–1 Кримінального кодексу Укра-

їни. Правове життя сучасної України: тези доп. міжн. наук. конф. проф.-виклад. і аспір. складу ОНЮА. О.: ФЕНІКС, 2009. С. 523–525.

5. Володіна О. О. Кримінальна відповідальність за викрадення людини. Х. СПД-ФО Мальцев О. В., 2005. 221 с.

6. Бортник В. Кримінально-правовий захист честі та гідності особи в Україні. *Право України*. 2004. № 1. С. 29–33

7. Володіна О. О. Вчинення діяння щодо малолітнього як кваліфікуюча ознака викрадення людини. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*: 36. Відп. ред. О. М. Бандурка. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. Вип. 19. С. 42–46.

8. Денисова Т. А. Торгівля жінками й організована злочинність. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2003. № 2. С. 33–37.

9. Іващенко В. О. Торгівля жінками та дітьми: кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби. К.: Атіка, 2004. 112 с.

10. Камінський П. В. Кримінально-правова характеристика за примушування до шлюбу: порівняльно-правове дослідження: дис. доктора філос. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 184 с.

11. Камінський П. В. Особливості кримінально-правової характеристики примушування до шлюбу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 187–189

12. Камінський П. В. Кваліфікація примушування до шлюбу: теоретичні та практичні аспекти. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2022. № 2 (76). С. 58–64.

13. Калмиков Д. Експлуатація кількох дітей: аналіз змісту діяння та техніки його законодавчої регламентації. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 10. С. 157–160.

14. Калмиков Д. О. Експлуатація дітей, вчинена службовою особою: питання кваліфікації. *Юридична України*. 2010. № 7. С. 90–95.

15. Калмиков Д. О. Експлуатація дітей, поєднана з використанням дитячої праці на шкідливому виробництві. *Право і безпека*. 2012. № 2 (44). С. 111–115.

16. Кузнецов В. В. Експлуатація дитини у вигляді жебракування. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 6 (67). С. 191–196.

17. Кузнецов В. В. Кримінально-правова характеристика суб'єктивних ознак використання дитини для жебракування. *Науко-*

вий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 12: Частина 2. 2009. С. 375–378.

18. Лизогуб Я. Г. Ознаки основного складу злочину «захоплення заручників»: проблеми та перспективи законодавчого визначення. *Вісник прокуратури України*. 2008. № 10. С. 80–83.

19. Кузнецов В. В. Експлуатація дитини у вигляді жебракування. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 6 (67). С. 191–196.

20. Кузнецов В. В. Кримінально-правова характеристика суб'єктивних ознак використання дитини для жебракування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 12: Частина 2. 2009. С. 375–378.

21. Кундеус В. Г. Поняття викрадення людини. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. Вип. 24. С. 72–76.

22. Лизогуб Я. Г. Захоплення заручників (ст. 147 КК України): деякі проблеми вживання юридичної термінології. *Адвокат*. 2007. № 12. С. 9–11.

23. Лизогуб Я. Г. Ознаки основного складу злочину «захоплення заручників»: проблеми та перспективи законодавчого визначення. *Вісник прокуратури України*. 2008. № 10. С. 80–83.

24. Лизогуб Я. Вилучення у потерпілого органів чи тканин для трансплантації як ознака особливого кваліфікованого складу злочину передбаченого ст. 149 КК України. *Адвокат*. 2005. № 3. С. 6–7.

25. Ліпіна В. В. Про деякі проблеми кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення. *Молодий вчений*. 2020. № 4(1). С. 55–58.

26. Підгородинський В. М. Кримінальна відповідальність за розголошення відомостей, що принижують честь та гідність людини. *Митна справа (Митний комплект): Митні правила*. 2012. № 5. С. 78–85.

27. Підгородинський В. М. Поняття честі та гідності особи. *Вісник прокуратури: Загальнодерж. фахове юрид. вид.* 2009. № 10. С. 88–94.

28. Підгородинський В. М. Сутність рабства в контексті існування проблеми торгівлі людьми. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юридична література, 2004. Вип. 22. С. 850–854.

29. Підгородинський В. М. Обтяжуючі обставини торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо передачі людини. *Митна справа*. 2002. № 6. С. 84–87.

30. Родіонова Т.В. Деякі особливості класифікації злочинів насильницького спрямування. *Правова держава*. № 12. 2010. С. 309–313.

31. Хавронюк М., Калмиков Д. Деякі питання удосконалення відповідальності за злочини проти волі дитини. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 10. С. 42–48.

ТЕМА 3.

Кримінально-правова охорона статевої свободи та недоторканості: питання конкуренції кримінально-правових норм

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень, що посягають статеву свободу та статеву недоторканість особи, визначити недоліки та колізії правового регулювання, шляхи їх вирішення, особливості кваліфікації за умов сукупності кримінальних правопорушень. При підготовці до теми, здобувачам слід враховувати зміни від 22.11.2018р., які були внесені до КК України в частині врегулювання відповідальності за статеві кримінальні правопорушення: при підготовці до заняття слід враховувати не тільки доктринальні напрацювання, які були видані до вказаних змін, а й діючі нормативні приписи. Також обов'язковим при вивченні теми є аналіз судової практики національних судів, виконуючи завдання та розв'язуючи задачі до теми, в процесі виконання самостійної роботи, здобувач має враховувати позицію судової практики з проблемних питань кваліфікації. Детальної уваги потребує питання визначення правил кваліфікації за умов конкуренції ст. 155 КК та ст. 152 КК, ст. 156 КК та ст. 153КК.

Питання заняття:

1. Загальна характеристика і система кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Визначення статевої свободи та статевої недоторканності.
2. Зґвалтування та його відмінність від сексуального насильства.
3. Примушування до вступу в статевий зв'язок. Відмінність від психічного примусу, що застосовується при зґвалтуванні.

4. Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: кримінально-правовий аналіз. Відмінність від згвалтування та сексуального насильства.

5. Розбещення неповнолітніх: питання кваліфікації.

6. Домагання дитини для сексуальних цілей: питання кваліфікації.

Завдання до заняття:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Верховного Суду від 20.10.2022р. у справі № 684/289/20 (провадження № 51–1232км22) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106940531>), *конкретизуйте, які факти свідчать про відсутність добровільної згоди потерпілої особи на статевий акт.*

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову ККС від 06.04.2021р. у справі № 758/13214/18 (провадження № 51–855км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208162>). *Визначить критерії розмежування розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК) із згвалтуванням (ст. 152 КК) або сексуальним насильством (ст. 153 КК).*

Завдання 3.

Проаналізуйте постанову ВС від 08.12.2021р. у справі № 566/1420/19 (провадження № 51–326км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829946>). *Визначить, яким чином поведінка жертви згвалтування (ст. 152 КК) впливає на притягнення винного до кримінальної відповідальності.*

Завдання 4.

Проаналізуйте Постанову Трьогої судової палати ККС ВС від 04.09.2023р. у справі № 149/2435/20 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396713>). *Визначить, за яких умов дії сексуального характеру визнаються згвалтуванням.*

Задачі до заняття:

Задача 1.

Приблизно о 19.00 год. 15-річний Р. підійшов до будинку, де проживає громадянка С. Р., з метою проникнення в будинок, розбив вікно в вхідних дверях будинку. С., почувши шум, вийшла в коридор та виглянула на вулицю. Р., скориставшись цим, заштовхав її в кори-

дор, і наніс їй удари в обличчя. Від ударів потерпіла впала на підлогу, а Р. продовжував наносити їй удари по всьому тілу. Після цього С. почала просити Р., щоб він її більше не бив та запитала, що саме йому потрібно від неї. На це Р. повідомив їй, що має намір вступити з нею в статеві зносини та наказав її роздягатися. Злякавшись за своє життя, потерпіла почала повільно роздягатись, але це не задовольнило Р. і він, зірвавши з неї одяг, потягнув її в кімнату. Задовольняючи свою статеву пристрасть, Р. вступив з С. проти її волі в статевий контакт природнім способом. Після цього, не отримавши своїми діями від потерпілої С. ще й задоволення своєї статевої пристрасті неприродним способом, Р. вступив з нею в статевий контакт природнім способом проти її волі. *Дайте кримінально-правову оцінку поведінці Р.*

Задача 2.

Близько 15.30–16.00 год. Л. прийшов до приміщення колишнього літнього кінотеатру «Луч», розташованого в парковій зоні ККСС «Олімп», де на ігровому дитячому майданчику гралися діти – три малолітні дівчинки. Л., діючи відкрито для малолітніх дівчат, які на той час знаходилися на ігровому майданчику, вчинив акт онанізму, звертаючи на це увагу потерпілих. Свої протиправні дії Л. припинив лише після появи на місці вчинення кримінального правопорушення працівників поліції. *Кваліфікуйте дії Л.*

Задача 3.

О 16–00 годині М. проходив повз хореографічної школи, де крізь незавішені вікна спортивного залу, що розташований на першому поверсі школи, побачив групу дівчат, які займалися хореографією. М. підійшов ближче до вікна спортивного залу, підвіконня, яке знаходиться нижче його стегон, та приспустивши свої штани, повернувся до вікна так, щоб його було добре видно тим, хто займається в залі, вчинив акт онанізму на очах у малолітніх дівчат. *Кваліфікуйте дії М.*

Задача 4.

К., будучи обізнаним про малолітній вік Р., за добровільної згоди останньої, вступив із Р. в статеві зносини природнім способом та продовжував в подальшому вступати в статеві зносини протягом півроку з Р. Дівчина – Р. – повідомила, що з грудня 2011 року вони з К. зустрічалися як хлопець та дівчина, та з квітня 2012 року за вза-

ємною згодою вступали в статеві зносини природнім способом у неї вдома, коли мати була відсутня. Вони до цього часу продовжують зустрічатися. Раніше вона вже мала статеві зносини з іншим чоловіком. *Чи підлягає відповідальності К.?*

Задача 5.

Приблизно о 22 год. 30 хв. Т. після вживання спиртних напоїв з М., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, вирішив вступити з останньою у статеві стосунки, а отримавши відмову, наніс удари в різні частини тіла М. Від поштовху вона впала, Т. зняв з неї штани та намагався зняти білизну, однак не довів свій умисел до кінця, так як був зупинений працівником ВП «Рівненська дистанція електропостачання». Потерпіла отримала легкі тілесні ушкодження. *Кваліфікуйте дії Т.*

Задача 6.

А. разом з А.В. та її рідними в її домоволодінні вживали спиртні напої. В подальшому, оскільки А. та А.В. вирішили проживати разом, вони пішли до його будинку. По дорозі їх наздогнала донька А.В. – О.В., і попросилася піти разом з ними. У себе вдома він показав О.В. кімнату, де стояли книги, вона їх дивилася, а він разом з А.В. випили ще горілки, після чого остання заснула. А. зайшов у кімнату до О.В., де вони розмовляли про фільми, погоду, в подальшому О.В. сказала, що піде додому, але він притиснув її в дверях. Вони почали цілуватися, потім А. почав щупати її за груди, сідниці, торкався до статевих органів малолітньої О. В. *Кваліфікуйте дії А.*

Задача 7.

В. неодноразово вступав у статеві зносини з 15-річною Т. Через певний час Т. народила від В. сина. Статеві зносини були добровільними. В даний час вони проживають однією сім'єю, як чоловік та дружина та виховують сина. *Дайте юридичний аналіз ситуації.*

Самостійна робота:

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Третьої судової палати ККС ВС від 05.07.2023р. у справі № 172/1359/17 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112146270>). *Визначить, в якому випадку неповнолітній вік потерпілої особи може бути підставою для кваліфікації дій обвинуваченого, який вчинив зґвалтування, за ч. 3 ст. 152 КК.*

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Другої судової палати ККС ВС від 22.06.2023 у справі № 736/1760/21(URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111804840>). Якими є критерії розмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 153 «Сексуальне насильство» та ст. 156 «Розбещення неповнолітніх».

Теми доповідей:

1. Фізичне насильство при зґвалтуванні: практичні аспекти.
2. Психічне насильство при зґвалтуванні: практичні аспекти.
3. Відмежування зґвалтування від сексуального насильства.
4. Способи примушування до вступу в статевий зв'язок.
5. Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: питання конкуренції зі зґвалтуванням та сексуальним насильством.
6. Розбещення неповнолітніх: питання кваліфікації.
7. Домагання дитини для сексуальних цілей: питання кваліфікації.

Рекомендовані джерела:

Нормативні акти:

1. Європейська конвенція про здійснення прав дітей: міжнародний документ від 25.01.1996 № 994_135. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text

2. Кодекс законів про працю від 10.12.71р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Конвенція ООН про права дитини, резолюція 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1989, ратифікована Постановою Верховної Ради України 27.02.1991 № 789XII (78912). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська) від 11 травня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11

5. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська) від 25 жовтня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

6. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 21 вересня 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text.

7. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами від 2 грудня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

9. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

10. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

11. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

12. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

13. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

14. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

15. Про протидію торгівлі людьми: Закон від 20 вересня 2011 року № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>

16. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text

17. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

Судова практика:

1. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України

від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>

2. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text>

3. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>

4. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text>

5. Постанова Верховного Суду від 20.10.2022р. у справі № 684/289/20 (провадження № 51-1232км22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106940531>.

6. Постанова ККС від 06.04.2021р. у справі № 758/13214/18 (провадження № 51-855км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208162>.

7. Постанова ВС від 08.12.2021р. у справі № 566/1420/19 (провадження № 51-326км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829946>.

8. Постанова Третньої судової палати ККС ВС від 04.09.2023р. у справі № 149/2435/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396713>.

9. Постанова Третньої судової палати ККС ВС від 05.07.2023р. у справі № 172/1359/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112146270>.

10. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 22.06.2023р. у справі № 736/1760/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111804840>.

Допоміжні джерела:

1. Борисов В. І., Дорош Л. В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості. *Форум права*. 2006. № 1. С. 4–15. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-1/06_bvinco.pdf

2. Горбачова І. М. Хімічна кастрація як засіб протидії статевим злочинам. Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). Т. 2 відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін. Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 281–283.

3. Джу́жа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. Київ: Атіка, 2009.

4. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. посібник / О. О. Дудоров; МВС України, Луган. держ.ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 92 с

5. Дудоров О. О. Про погрозу як спосіб згвалтування. Політика в сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 25–26 лютого 2011 року. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. С. 32–35.

6. Коломієць Ю. Ю. Встановлення вини під час кваліфікації згвалтування. Визначальні тенденції генезу державності і права: 36. наук. праць міжн. наук.-практ. конф. „Треті Прибузькі юридичні читання” / За ред. В. І. Терентьєва, О. В. Козаченка. Миколаїв: Вид-во „Іліон”, 2007. С. 111–114.

7. Леган І. М. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності: монографія. Чернівці: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 328 с.

8. Леган І. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 2 (49). 2023. С. 105–108.

9. Мартинишин Г. Я. Механізм заподіяння шкоди статевій недоторканості суспільно небезпечними посяганнями на цей об'єкт. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 1. Т. 4. С. 19–23.

10. Мартинишин Г. Я. Міжнародно-правові стандарти та кримінальна відповідальність за посягання на статеву недоторканість в зарубіжних державах. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип. 11. С. 43–57.

11. Мартинишин Г. Я. Кримінальна відповідальність за статеві злочини з особою, яка не досягла статевої зрілості, за КК України.

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2016. № 1. С. 235–243

12. Психолого-правові аспекти кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей: монографія / Видання друге, доповнене та перероблене; за ред. д-ра юрид. наук, професора, академіка Нац. акад. правових наук України, засл. юриста України О. М. Бандурки / Кол. авт. Харків: Факт, 2022. 276 с.

13. Руфанова В. М. Сексуальні домагання як форма гендерно зумовленого насильства. *Прикарпатський юридичний вісник.* № 5 (40). 2021. С. 128–132.

14. Савченко А. В. Кримінально-правова та кримінологічна сутність статевих збочень (парафілій). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України.* 2001. № 5. С. 110–116.

15. Хавронюк М. Відповідальність за зґвалтування: в Україні і за кордоном. *Право і суспільство.* 2009. № 3. С. 75–87

16. Хряпінський П. В., Світличний О. О. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх: монографія. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. 265 с.

17. Хряпінський П. В., Чмут С. В. Кримінальна відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості: монографія. Запоріжжя: ЗНУ-Альянс, 2011. 184 с.

18. Чугуников І. І. Форми участі декількох суб'єктів у вчиненні кримінального правопорушення: тенденції розвитку. Актуальні питання юриспруденції. *Правова позиція,* № 4 (37), 2022. С. 212–218

19. Чугуников І. І. Зґвалтування і сексуальне насильство та примушування до вступу в статевий зв'язок: проблеми розмежування. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 5. С. 280–287

20. Чугуников І. І. Об'єкт кримінальних правопорушень в сексуальній сфері: історія, сучасне порозуміння та тенденції розвитку. Правові новели № 19. 2023. С. 379–388 http://legalnovels.in.ua/journal/19_2023/49.pdf.

21. Шаблистий В. В. Безпорадний стан потерпілої особи як ознака зґвалтування та особливості його встановлення органами внутрішніх справ. Проблеми застосування заходів кримінально-процесуального примусу під час досудового провадження: матер. круглого столу (Дніпропетровськ, 22 лист. 2011 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. С. 208–210.

ТЕМА 4

Кримінально-правовий захист конституційних, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина: кваліфікація, конкуренція норм, практичні проблеми правозастосування

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень, що посягають на основі конституційні, трудові та інші особисті права та свободи людини і громадянина, особливості кваліфікації за умов сукупності кримінальних правопорушень, враховувати бланкетність диспозицій КК України цього розділу. При підготовці до теми, здобувачам слід враховувати зміни, які вносяться до КК України в частині врегулювання посягань на виборчі права громадянина, та інші зміни, доктринальні напрацювання, які розкривають ознаки окремих кримінальних правопорушень даної групи. Також обов'язковим при вивченні теми є аналіз судової практики національних судів, виконуючи завдання та розв'язуючи задачі до теми, в процесі виконання самостійної роботи, здобувач має враховувати позицію судової практики з проблемних питань кваліфікації.

Питання заняття:

1. Кваліфікація порушень виборчих прав громадянина.
2. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками: кваліфікація, вирішення конкуренції складів кримінальних правопорушень.
3. Практичні питання кваліфікації порушення недоторканності житла. Випадки законного проникнення до житла.
4. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.
5. Кримінальні правопорушення у сфері сімейних відносин.
6. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Питання кваліфікації за умов конкуренції та сукупності (ст.ст. 345–1, 347–1, 348–1, 349–1 КК України).

7. Кримінальні правопорушення проти трудових прав людини.

8. Порушення авторського права і суміжних прав, прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію: питання кваліфікації.

9. Порушення права на свободу віросповідання: кримінально-правовий аспект.

10. Порушення недоторканності приватного життя. Питання кваліфікації за умов сукупності кримінальних правопорушень.

11. Порушення права на отримання освіти та на безоплатну медичну допомогу: підстави кримінальної відповідальності. Недоліки правового регулювання.

Завдання до заняття:

Завдання 1.

Ознайомтеся з Постановою Другої судової палати ККС ВС від 28.09.2023р. у справі № 495/922/21 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113901704>). *Визначить, чи може бути підставою для звільнення від відповідальності за злісне невиконання особою свого обов'язку зі сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (ст. 164 КК) особи, який не може працевлаштуватися за місцем бажаної для нього роботи.*

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Третьої судової палати ККС ВС від 23.08.2023р. у справі № 265/3994/13-к (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/113065926>). *Визначить, за яких умов вчинення діянь, передбачених ч. 1 ст. 176 КК, вказує на наявність одиначного продовжаного посягання.*

Завдання 3.

Проаналізуйте Постанову Третьої судової палати ККС ВС від 19.04.2023р. у справі № 606/719/21 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110428051>). *Визначить, хто може бути потерпілим від порушення недоторканості житла або іншого володіння (ст. 162 КК)*

Завдання 4.

Ознайомтеся з текстом постанови ВС від 19.07.2022р. у справі № 576/2972/18 (провадження № 51–478км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105359468>). *Охарактеризуйте одну з форм сус-*

пільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 161 КК, означеною судовою практикою.

Завдання 5.

Проаналізуйте Постанову ККС від 15.05.2020р. у справі № 321/1753/16-к (провадження № 51–3755км19) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88857313>). *Визначить, яким чином мотив впливає на кваліфікацію діяння за ст. 172 КК «Грубе порушення законодавства про працю».*

Задачі до заняття:

Задача 1.

А., перебуваючи за місцем свого проживання, шляхом подолання лазу у паркані проник на суміжну ділянку – територію господарства Т., зокрема, на присадибну земельну ділянку, з метою зміни розташування огорожі між земельними ділянками. Т. користується будинком та земельною ділянкою з дозволу його рідної сестри, яка є власницею земельної ділянки та будинка. *Оцініть дії А. з точки зору кримінального законодавства.*

Задача 2.

Д. обвинувачувався в тому, що він встановив на системний блок персонального комп'ютера іншої особи та записав диски з примірниками трьох інстальованих комп'ютерних програм, виключні авторські права на тиражування та розповсюдження яких має компанія «Adobe Systems incorporated» та Корпорація «Microsoft», які мають своїх представників в Україні, заподіявши матеріальну шкоду правовласнику на загальну суму 46 578 грн, що є значною. Місцевий суд визнав Д. винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 176 КК. У касаційній скарзі засуджений стверджує, що на момент вчинення інкримінованого йому діяння, розмір матеріальної шкоди, завданої у значному розмірі (ч. 1 ст. 176 КК), становив 11 400 грн. Вважає, що суд першої інстанції надав неналежну оцінку тому факту, що розмір заподіяної матеріальної шкоди на суму 16 578 грн був визначений шляхом арифметичного складання сум матеріальної шкоди, заподіяної декільком потерпілим, що законом не передбачено. *Оцініть рішення суду та доводи засудженого на предмет їх відповідності положенням КК України.*

Задача 3.

В. протягом року не сплачував встановлених за судовими рішеннями аліментів на утримання трьох неповнолітніх дітей, що призвело до виникнення заборгованості за вказаний період у розмірі 174 749,43 грн. Несплату він пояснював тим, що у нього відсутня можливість для працевлаштування водієм міжнародних перевезень внаслідок обмеження права виїзду чоловіків за межі України. При цьому В. не спробував працевлаштуватися в межах України, не перебував на обліку в центрі зайнятості. *Надайте кримінально-правову оцінку поведінці В.*

Задача 4.

Рішенням місцевого суду від 14.02.2017р. Л. зобов'язано сплачувати кошти (аліменти) на користь А. на утримання сина В., в розмірі 1/4 частини з усіх видів заробітку щомісячно, але не менше 30% прожиткового мінімуму на одну дитину відповідного віку до досягнення дитиною повноліття, починаючи з 15.01.2017р.. При відкритті виконавчого провадження Л. роз'яснено зміст ст. 164 КК, попереджено, що він зобов'язувався повідомляти державного виконавця про зміну місця проживання і роботи (про повідомлення цих обов'язків Л. поставив свій підпис).

Однак Л., починаючи з січня 2022р. не сплачував аліментів. Л., маючи офіційне місце роботи та постійне джерело доходів, а також після звільнення з організації свої доходи від тимчасових заробітків не декларував, про суми заробітку та джерела доходів державного виконавця не повідомляв і з доходів гроші на утримання дитини (аліменти) не сплачував, будь-якої іншої допомоги дитині не надавав. На попереджувальні листи державного виконавця про необхідність погашення заборгованості та сплачувати аліменти не реагував. У результаті чого у період із січня 2022 р. до червня 2023р. утворилася заборгованість у розмірі 48 150, 71 грн. З 2022 р. декілька разів виклик його до державного виконавця з приводу виконання рішення суду про стягнення аліментів здійснювався за іншою адресою, ніж він проживає. Л. декілька разів змінював місце роботи, жодного разу не повідомив про це державного виконавця. *Дайте кримінально-правову оцінку діянням Л.*

Задача 5.

Ф. неодноразово був ініціатором сімейних конфліктів, під час яких ображав та бив свою дружину у присутності неповнолітньої доньки, примушував доньку бути присутньою під час сімейних конфліктів з дружиною; ображав та принижував доньку, погрожував їй фізичною розправою за те, що вона погано вчиться та хоче жити виключно з мамою, а не з ним. Як наслідок у доньки після таких конфліктів виникали шоківий стан, думки про самогубство. Вона або самотійно, або разом з матір'ю втікали з дому та переховувалися від Ф. Як наслідок, донька почала лікуватися медикаментозно, а також проходила курси лікування у психолога та психіатра. Було встановлено, що ці конфлікти, сімейні сварки нанесли шкоду психічному здоров'ю неповнолітньої доньки, що потягли тривалий розлад її здоров'я. *Проаналізуйте ситуацію, та визначить, чи наявні в діяннях Ф. ознаки складу кримінального правопорушення. Якщо так, то якого саме.*

Задача 6.

К., секретар міської ради, та М., начальник управління соціального захисту населення міської ради, мали різні політичні погляди, а також різні позиції щодо голосування з окремих проектів рішень міської ради, які включалися до порядку денного сесій ради. Вони неодноразово по-різному голосували за одні і ті ж питання (вони стосувалися питань економічного і соціального розвитку міста, не політичних подій чи ситуацій). У зв'язку з цим у К. стосовно М. виникло неприяжне ставлення, що супроводжувалося висловленням необґрунтованих претензій з цього приводу та погроз створення їй проблем по службі у разі, якщо М. не змінить свої погляди. Оскільки це не призвело до бажаного результату, К., виконуючи обов'язки міського голови, видала розпорядження про звільнення М. з посади начальника управління соціального захисту населення міської ради на підставі п. 1 ст. 41 КЗпП, мотивуючи своє рішення результатами перевірки діяльності управління соціального захисту населення міської ради, викладеними у протоколі засідання робочої групи з перевірки діяльності управління з рекомендацією застосувати до М. заходи дисциплінарного стягнення. Керуючись бажанням усунути М. від служби в органах місцевого самоврядування та помститися за її незгоду змінити позицію в голосуванні, як К. цього раніше

вимагала, вона застосувала до М. дисциплінарне стягнення у виді звільнення. *Проаналізуйте уважно наведену ситуацію, та дайте їй кримінально-правову оцінку.*

Задача 7.

Близько 21:00 Д. разом з В., Л. і Д. проникли на територію домоволодіння С. При цьому Д. перестрибнув через паркан і звідти відкрив хвіртку, що вела на подвір'я будинку, чим надала безперешкодний доступ на територію домоволодіння Л., В., Д., які підійшли до входних дверей будинку. У цей час С., який мав намір вийти на подвір'я, відчинив входні двері. Коли він зупинився на порозі веранди свого будинку, Д. на ґрунті неприязних стосунків завдав С. кулаком удар в голову, після чого С. завдали удари й В. та Д. В результаті таких дій С. було заподіяно легкі тілесні ушкодження у вигляді стусу головного мозку, що спричинило короточасний розлад здоров'я. *Кваліфікуйте дії Д., В., Л., Д.*

Самостійна робота:

Завдання до самостійної роботи:

Завдання 1.

Проаналізуйте постанову ВС від 06.10.2022р. у справі № 369/1586/17 (провадження № 51–28км22) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106788061>). *Визначить особливості суб'єктивної сторони перешкодження законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК).*

Завдання 2.

Проаналізуйте постанову ВС від 03.11.2022р. у справі № 461/3333/18 (провадження № 51–481км22) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107140853>). *Визначить, за яких умов зміна істотних умов праці не визнається грубим порушенням законодавства про працю (ст. 172 КК).*

Завдання 3.

Ознайомтеся з текстом постанови ВС від 15.11.2022р. у справі № 191/4386/19 (провадження № 51–462км22) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107510154>). *Визначить судову позицію, чи можна злісне невиконання особою свого обов'язку зі сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів) виводити додоліками в роботі державних виконавців.*

Завдання 4.

Ознайомтеся з текстом постанови Першої судової палати ККС від 27.09.2021р. у справі № 570/2835/16-к (провадження № 51–1936кмп18) (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/100109379>). *На яких підставах може встановлюватися матеріальна шкода як ознака складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 176 КК?*

Завдання 5.

Проаналізуйте Постанову ВС від 19.08.2021р. у справі № 175/3922/19 (провадження № 51–352км21) (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/99088596>). *Визначить, в яких діяннях може проявитися злісне ухилення від сплати аліментів (ст. 164 КК).*

Завдання 6.

Проаналізуйте Постанову ВС від 02.11.2021р. у справі № 450/1146/14-к (провадження № 51–3650км21) (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/100957076>). *Визначить, в яких формах виражається злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК).*

Завдання 7.

Ознайомтеся з текстом постанови ККС від 26.05.2020р. у справі № 313/1391/17 (провадження № 51–6183км19) (URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/89564221>). *Визначить, хто саме може бути визнаний потерпілим від злочину, передбаченого ст. 164 КК.*

Теми доповідей:

1. Бланкетність норм про відповідальність за порушення виборчих прав та зворотна сила закону.
2. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками: кваліфікація: як самостійний склад кримінального правопорушення та кваліфікуюча ознака.
3. Порушення недоторканності житла та проведення НСРД.
4. Законне зняття інформації та порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.
5. Підстави відповідальності за ухилення від сплати аліментів.
6. Захист прав журналіста кримінально-правовими засобами.

7. Грубе порушення законодавства про працю та його відмінність від грубого порушення угоди про працю.
8. Порушення авторського права і суміжних прав: практика визначення розміру заподіяної шкоди.
9. Недоторканність приватного життя: питання законного втручання та підстав кримінальної відповідальності.
10. Порушення права на отримання освіти: недоліки правового регулювання.
11. Порушення права безоплатну медичну допомогу: мертва норма чи латентність кримінального правопорушення.

Рекомендовані джерела:

Нормативні акти:

1. Виборчий кодекс від 19 грудня 2019 року. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
2. Декларація про ліквідацію дискримінації по відношенню жінок (проголошена резолюцією 2263 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 7 листопада 1967 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
3. Кодекс законів про працю від 10.12.71 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
6. Конвенція щодо дискримінації в галузі праці і занять (прийнята 25 червня 1958 р. на сесії Генеральної конференції Міжнародної організації праці). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text
7. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації по відношенню до жінок (прийнята для підписання, ратифікації і приєднання резолюцією 34/180 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
8. Конвенція про сприяння зайнятості та захисту від безробіття (прийнята 21 червня 1988 р. на 25 сесії Генеральної Конференції

Міжнародної організації праці). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_182#Text

9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

10. Кримінальний процесуальний кодекс від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

11. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

12. Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>

13. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

14. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

15. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

16. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

17. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

18. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

19. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>

20. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>

21. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 року № 3116-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text>

22. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

23. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Судова практика:

1. Рішення ЄСПЛ у справі «Саган проти України» (Заява № 60010/08) від 23 жовтня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d29#Text

2. Постанова ВС від 19.07.2022р. у справі № 576/2972/18 (провадження № 51-478км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105359468>.

3. Постанова ВС від 06.10.2022р. у справі № 369/1586/17 (провадження № 51-28км22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106788061>.

4. Постанова ВС від 03.11.2022р. у справі № 461/3333/18 (провадження № 51-481км22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107140853>.

5. Постанова ВС від 15.11.2022р. у справі № 191/4386/19 (провадження № 51-462км22) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107510154>).

6. Постанова ВС від 19.08.2021р. у справі № 175/3922/19 (провадження № 51-352км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088596>.

7. Постанова ВС від 02.11.2021р. у справі № 450/1146/14-к (провадження № 51-3650км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100957076>.

8. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 28.09.2023р. у справі № 495/922/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113901704>.

9. Постанова ККС від 15.05.2020 р. у справі № 321/1753/16-к (провадження № 51-3755км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88857313>.

10. Постанова ККС від 26.05.2020р. у справі № 313/1391/17 (провадження № 51-6183км19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89564221>

11. Постанова Першої судової палати ККС від 27.09.2021р. у справі № 570/2835/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109379>.

12. Постанова Третньої судової палати ККС ВС від 23.08.2023р. у справі № 265/3994/13-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/113065926>.

13. Постанова Третньої судової палати ККС ВС від 19.04.2023р. у справі № 606/719/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/110428051>.

Допоміжні джерела:

1. Горбачова І. М. Кримінальні правопорушення, що вчиняються в інформаційній мережі. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 273–277.

2. Залеська А. С. Кримінально-правова охорона права на отримання освіти монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова. Харків: НікаНова, 2015. 203 с.

3. Кондратов Д. Ю. Кримінально-правова протидія незаконному поводженню зі спеціальними технічними засобами отримання інформації за законодавством деяких зарубіжних країн. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2013. Вип. 5. Том. 2. С. 79–83.

4. Колодін Д. Підроблення підсумків голосування: до питання аналізу суб'єкта злочину. *Юридичний вісник*. 2013. № 3. С. 155–161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2013_3_29

5. Колодін Д. О. Кваліфікації порушення рівноправності громадян. *Судова та слідча практика в Україні*. 2018. Вип. 6. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jipu_2018_6_8

6. Колодін Д. Принципи загального та рівного виборчого права громадянина: передумови кримінально-правової охорони. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 56–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2022_6_9

7. Колодін Д.О., Степаненко О. В. Кваліфікація кримінальних правопорушень при конкуренції кримінально-правових норм. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 222–227

8. Колодін Д. О. Принципи загального та рівного виборчого права громадянина: передумови кримінально-правової охорони. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 56–61.

9. Колодін Д. О. Загальні підходи до визначення об'єктивної сторони кримінальних правопорушень проти виборчих прав громадян. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 5, том 1. 2021. С. 87–91.

10. Колодін Д. О., Федоров В. А. Відповідальність за злочини у сфері виборчих прав за законодавством ФРН та України: порівняльна характеристика. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. № 1. 2020 С. 196–201.

11. Кондратов Д. Ю. Діяння як ознака об'єктивної сторони порушення таємниці кореспонденції. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2013. № 3 (54). С. 74–80.

12. Кондратов Д. Ю. Кваліфікуючі ознаки порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. № 2 (21). 2019. С. 43–53.

13. Лихова С. Я. Дискримінація громадян за расовою, національною належністю або ставленням до релігії (ст. 161 КК України) – злочин проти міжнародного правопорядку. *Держава і право: зб. наук. праць*. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2007. 600 с

14. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): Монографія К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 573 с.

15. Тавлуй О. В. Соціальна зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за розголошення таємниці усиновлення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Випуск 47. Том 2. 2020. С. 78–82

16. Тавлуй О. В. Історико-правові витоки розголошення таємниці усиновлення. *Підприємництво, господарство і право*. № 1 2021. С. 238–242.

17. Тавлуй О. В. Кримінальна відповідальність за розголошення таємниці усиновлення за законодавством окремих зарубіжних

країн. *Підприємництво, господарство і право*. № 2 2021. С. 208–212.

18. Тавлуй О. В. Розголошення таємниці усиновлення: окремі аспекти розмежування із іншими правопорушеннями. *Підприємництво, господарство і право*. № 6 2021. С. 208–212.

19. Топчій В. В. Кримінально-правова характеристика невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК України): Монографія. Львів: Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2010. 260 с.

20. Ульянова Г.О., Колодін Д. О. Кримінально-порівняльне дослідження законодавства України і ФРН в сфері захисту інтелектуальної власності. *Київський часопис права*. 2022. № 1. С. 163–167.

21. Фоменко М. В. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій (ст. 170 КК України): монографія. Харків: Константа, 2018. 228 с.

22. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні: монографія. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 480 с.

ТЕМА 5

Кримінально-правові механізми та засоби захисту прав та свобод людини. Потерпілий в кримінальному праві. Компенсаційні та реституційні заходи

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання, що виникають на практиці в процесі звільнення особи від кримінальної відповідальності, від покарання і його відбування за кримінальні правопорушення проти прав та свобод людини, в процесі призначення конкретного виду покарання, та в цілому в процесі призначення судом покарання (при застосуванні загальних та спеціальних правил). При підготовці теми, здобувачам слід враховувати новели в правовому регулюванні, що пропонуються проектною групою з розробки нового кримінального законодавства, існуючі на даний момент проблеми конструювання санкцій норм Особливої частини чинного КК України. Детальної уваги потребує питан-

ня судової дискреції в процесі призначення покарання, звільнення від покарання та його відбування. Окремо слід звернути увагу на питання правової природи та місця в системі заходів кримінально-правового впливу примусового лікування, примусових заходів медичного характеру, примусових заходів медичного характеру, обмежувальних заходів.

Питання заняття:

1. Потерпілий в кримінальному праві.
2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку примирення винного з потерпілим у справах щодо посягань на права та свободи особи. Межі та порядок здійснення.
3. Покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти прав та свобод людини. Справедливість та гуманізм каральної політики: два аспекти. Покарання як кара /відплата за вчинений злочин.
4. Межі суддівського розсуду при призначенні покарання. Врахування судом обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Призначення покарання на підставі угоди з потерпілим.
5. Звільнення особи від покарання та його відбування. Амністія та помилування: врахування інтересів потерпілого. Звільнення від покарання з випробуванням: обмеження, практика застосування.
6. Застосування обмежувальних заходів, щодо осіб, які вчинили домашнє насильство.
7. Компенсаційні та реституційні заходи як гарантія компенсації (відновлення) порушених прав потерпілого. Сучасний стан в Україні.

Задачі до заняття:

Задача 1.

Л. визнаний винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 116 КК України. При винесенні обвинувального вироку, суд вказав, що протиправність поведінки потерпілого В. спровокувала вчинення вбивства, тому цю обставину було визнано пом'якшуючою покарання. До числа пом'якшуючих покарання обставин суд відніс також і те, що Л. раніше не був судимим, має на утриманні двох неповнолітніх дітей, позитивно характеризується з місця роботи, та на момент вчинення кримінального правопору-

шення знаходився в стані душевного хвилювання, що впливало на його здатність керувати своїми діями. *Визначить: чи правильно суд визначив коло обставин, що пом'якшують покарання, в процесі його призначення Л.?*

Задача 2.

С., керуючи транспортним засобом, перевищив дозволену швидкість та, здійснюючи маневр обгону на забороненій ділянці, допустив зіткнення з зустрічним автомобілем «Ford». Внаслідок зіткнення пасажир С. отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження, водій «Ford» та його пасажирка загинули на місці, а їх 10-тирічна донька отримала тяжкі тілесні ушкодження, якій своєчасно було надано медичну допомогу, і через певний проміжок часу перебування в лікарні вона одужала. С. був засуджений за ч. 3 ст. 286 КК України до 9 років до позбавлення волі з позбавленням права управління транспортними засобами на 3 роки. Призначаючи покарання, суд визнав такими, що обтяжують покарання, обставини: кримінальним правопорушенням заподіяно тяжкі наслідки – тяжкі тілесні ушкодження та смерть; кримінальне правопорушення вчинено щодо декількох осіб та щодо малолітнього; такими, що пом'якшують покарання, обставини: С. засуджувався вперше, має позитивні характеристики з місця роботи і проживання, брав участь у наданні допомоги потерпілим, має на утриманні неповнолітнього сина. *Дайте оцінку вироку суду: 1) чи правильно судом обрано вид та розмір покарання?; 2) чи відповідає призначене покарання ступеню тяжкості вчиненого С. діяння?; 3) оцініть, чи правильно судом враховано обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, в процесі його призначення?*

Задача 3.

Захисник та потерпіла А. ставлять питання про скасування вироку суду щодо засудженого за ч. 2 ст. 121 КК, посиляючись на те, що суд при скасуванні, звільнивши засудженого від відбування покарання, належним чином не мотивував свій висновок про можливість виправлення засудженого без відбування покарання у виді позбавлення волі.

Призначаючи засудженому покарання у виді 5 років позбавлення волі із застосуванням ст. 69 КК, суд взяв до уваги тяжкі наслідки кримінального правопорушення у виді смерті потерпілого В. (чоло-

вік А.), злочин було вчинено в стані алкогольного сп'яніння, щиро розкався, повністю відшкодував завдані потерпілій моральних та матеріальних збитків, частково відшкодував збитки, пов'язані з лікуванням потерпілого від кримінального правопорушення. *Визначить, чи обґрунтовано суд застосував до засудженого положення ч. 1 ст. 69 КК України.*

Задача 4.

В., засудженому за ч. 1 ст. 119 КК, призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років із звільненням від відбування покарання на підставі ст. 75 КК. З мотивувальної частини вироку суду слідує, при обранні виду та розміру покарання засудженому суд врахував ступінь тяжкості вчиненого злочину, дані про особу винного, який раніше не судимий, те що за місцем проживання характеризується задовільно, на обліку у лікарів нарколога та психіатра не перебуває, має на утриманні матір літнього віку. В тому числі судом враховано думку потерпілих, які вважають, що засудженому має бути призначено покарання у виді позбавлення волі, обставини, що пом'якшують покарання – щире каяття та добровільне відшкодування потерпілій завданої матеріальної шкоди. *Оцініть наведену ситуацію, та визначить, чи дійшов суд правильного висновку про можливість звільнення засудженого від відбування призначеного покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК?*

Задача 5.

Захисник ставить питання про скасування судових рішень та закриття кримінального провадження щодо засудженого К. за ч. 1 ст. 164 КК. Зазначає, що суд не задовольнив клопотання сторони захисту про звільнення засудженого від кримінальної відповідальності та не застосував положення п. 2 ч. 1 ст. 49 КК. Вважає, що суд безпідставно застосував положення ч. 2 ст. 49 КК, оскільки засуджений не переховувався від слідства та суду, а тому постанови про оголошення в розшук та зупинення кримінального провадження є незаконними. Наголошувалося, що вирок не набрав законної сили і закінчилися строки притягнення до відповідальності.

Як зазначив слідчий у постанові про оголошення розшуку підозрюваного від 19 лютого 2016 року, останній, не отримує повістки про виклик до СВ ВП ГУНП, тим самим переховується від органу досудового розслідування. Окрім вказаної постанови слідчого в ма-

теріалах справи відсутні інші докази, які б свідчили, що К. переховувався від слідства, отримувач повідомлення про явку до правоохоронних органів і не з'являвся.

Оцініть наведені доводи та визначить, чи є підстави для застосування ч. 1 ст. 49 КК.

Задача 6.

У скарзі прокурор просить скасувати рішення суду щодо засудженого М. за ч. 2 ст. 156 КК, ч. 1 ст. 71 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років. Мотивує він це невідповідністю призначеного засудженому покарання ступеню тяжкості скоєного кримінального правопорушення та даним про особу засудженого. Суд при призначенні покарання прийняв до уваги тяжкість вчиненого ним злочину, негативний стан здоров'я та посередню характеристику, ставлення засудженого до скоєного, який свою вину у вчиненні злочину повністю визнав, щиро розкався та попросив вибачення у потерпілої. Потерпіла наполягала на призначенні засудженому суворого покарання. *Чи відповідає визначене місцевим судом засудженому покарання вимогам статей 50 та 65 КК?*

Задача 7.

У скарзі захисник просить змінити ухвалу апеляційного суду, застосувавши до Б. (ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК) примусові заходи медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу із звичайним наглядом, оскільки зазначає, що Б. не становить особливої небезпеки для суспільства, не судимий, позитивно характеризується за місцем проживання і місцем проходження лікування. Встановлено, що Б. страждає на психічне захворювання – органічний маячний (шизофреноподібний) розлад особистості. *Оцініть ситуацію та доводи захисника, визначить, чи правильно судом визначено критерії застосування примусових заходів медичного характеру?*

Самостійна робота:

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову ККС від 09 червня 2020 року (справа № 724/1264/17) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90113417>), та визначить, які з правил призначення остаточного покарання

(за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків) підлягають застосуванню за наявності іншого обвинувального вироку (вироків) щодо особи.

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Об'єднаної палати Верховного суду від 05.04.2021р. у справі № 328/1109/19 (провадження № 51–5464кмо20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179766>), та визначить судову позицію щодо порядку обчислення строків відповідно до ст. 49 КК України.

Задачі для самостійного розв'язання:

Задача 1.

Засуджений та його захисник просять змінити вирок суду щодо засудженого Т. за ч. 2 ст. 156 КК шляхом призначення покарання із застосуванням ст. 75 КК. За матеріалами справи, Т. вперше притягується до кримінальної відповідальності, не перебуває на обліку у лікарів психіатра та нарколога, позитивно характеризується за місцем проживання, здійснює догляд за матір'ю, 1949 року народження, яка потребує стороннього догляду, щиро розкався та активно сприяв розкриттю злочину. Крім того, з матеріалів справи вбачається, що Т. був обізнаний про вік потерпілої та усвідомлював вчинення розпусних дій стосовно малолітньої, яка перебуває з ним в родинних стосунках. *Поміркуйте, чи визначена засудженому форма відбuvання покарання в умовах ізоляції від суспільства є співмірною протиправному діянню, а також є справедливим і виваженим заходом примусу, що забезпечить виправленню засудженого та попередженню вчинення ним нових злочинів?*

Задача 2.

У скарзі прокурор просить скасувати вирок суду стосовно Д., засудженого за ст. 122 ч. 1, ст. 128 КК. Так, в цілому погодившись із рішенням апеляційного суду про скасування вироку суду в частині виправдання Д. за ст. 128 КК та визнання його винуватим за цією нормою, водночас вважає вирок незаконним, оскільки апеляційний суд визнавши особу винуватою зобов'язаний був призначити покарання, чого зроблено не було.

Апеляційний суд у резолютивній частині свого вироку вказав про скасування вироку суду першої інстанції в частині виправдання Д. за ст. 128 КК, ухвалив в цій частині новий вирок, яким визнав

Д. винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ст. 128 КК, та відповідно до положень ч. 5 ст. 74 КПК звільнив Д. від покарання на підставах, передбачених ст. 49 КК, у зв'язку із закінченням строків давності. *Оцініть ситуацію, та визначить, чи правильно суд апеляційної інстанції не призначив покарання за ст. 128 КК через застосування положень ч. 5 ст. 74 КК.*

Теми доповідей:

1. Інтереси потерпілого при звільненні особи від кримінальної відповідальності.
2. Поняття потерпілого в кримінальному праві.
3. Компенсація та реституція як способи відновлення порушених прав потерпілого.
4. Кара та відплата як цілі покарання.
5. Справедливість покарання за злочини, вчинені проти прав та свобод людини.
6. Довічне позбавлення волі: період «очікувань» в українській та європейській практиці.
7. Співрозмірність покарання за злочини проти життя.
8. Суддівській розсуд при призначенні покарання: межі та відповідальність суддів.
9. Обмежувальні заходи в кримінальному праві: правова природа.

Рекомендовані джерела:

Нормативні акти:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Конвенція про примусову чи обов'язкову працю № 29 1930 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text
3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

8. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000р № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

Судова практика:

1. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо вирішення цивільного позову у кримінальному провадженні: Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по лютий 2022 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/2022_05_25_Oglyad_KKS_civ_pozov.pdf

2. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>

3. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-04#Text>

4. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text>

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 16.04.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>

6. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 червня 2005 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06#Text>

7. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-1679/0/4-12 від 15.11.2012 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1679740-1>

Допоміжні джерела:

1. Албул С. В. Потерпілі від злочинів та соціальні послуги. *Юридичний вісник України*. 2003. № 38 (430). С. 6.
2. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
3. Балобанова Д. О. Імплементация положень Стамбульської конвенції в частині відповідальності за невиконання обмежувальних заходів. *Правове життя сучасної України: у 2 т.: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова*. Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 166–169.
4. Басалюк Н. В. «INTRA MUROS»: від погребів до нової моделі ув'язнення. *«Law. State. Technology»*: наук. журнал. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2021 Вип. 3. С. 104–113.
5. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: Монографія. К.: Атіка, 2004. 296 с
6. Горбачова І. М. Заходи безпеки в системі кримінально-правових наслідків злочинного діяння за кримінальним законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. Вип. 47. Одеса: Юридична література, 2009. С. 50–55.
7. Горбачова І. М. Сучасний стан та перспективи розвитку заходів компенсації в кримінальному праві України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. Том 26 (65). № 2–1. Симферополь, 2013. С. 164–172
8. Горбачова І. М. Порухення принципів пеналізації при визначенні караності діянь за КК України. *Juris Europensis Scientia*. № 2. 2023. С. 117–122
9. Горбачова І. М. Угоди про примирення та визнання винуватості: індульгенції чи засоби заохочення. *Правова позиція*. № 4(37). 2022. С. 214–245. <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/4/45.pdf>
10. Горбачова І. М. Державне забезпечення компенсаційної функції кримінальної відповідальності в кримінальному праві зарубіжних країн. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов, В. М. Дрьомін Ю. П. Алєнін ін. МОН України, НУ ОЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2013. Вип. 70. С. 262–270.
11. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування: монографія; за наук. ред. А. А. Музики. Київ: Дакор, 2019. 676 с.

12. Дудоров О. О. Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання: поняття, правова природа, значення. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2011. № 1. С. 204–211.

13. Козаченко О. В. Застосування інших кримінально-правових заходів як альтернатива кримінальної відповідальності юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 2. С. 39–41.

14. Козаченко О. В. Альтернативи кримінальній відповідальності *de lege lata, de lege ferenda*. *Актуальні проблеми політики*: зб. наук. праць. Миколаїв, 2009. Вип. 38. С. 11–19.

15. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи: культуро-антропологічний вимір: монографія. Миколаїв: Іліон, 2011. 504 с.

16. Кримінальна політика у сфері покарань = Criminal Policy in the Sphere of Sentencing / Б. М. Головкін, В. О. Туляков, В. М. Бурдін, М. В. Романов, І. З. Сень, А. С. Хільченко (Макаренко); тех. ред. Ю. Д. Батан; за ред. Б. Головкіна, Г. Шмельцер. Одеса: Гельветика, 2022. 209 с. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.24889>

17. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2013. 272 с.

18. Макаренко А. С. Кримінально-правова характеристика суддівського розсуду: зловживання правом. *Актуальні проблеми держави і права*: збірник наукових праць. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін., відп. за вип. В. М. Дрьомін. Одеса: Юридична література, 2012. Вип. 65. С. 610–617.

19. Макаренко А. С. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання, та деякі проблеми врахування суддівського розсуду. *Право України*. 2011. № 7. С. 241–250.

20. Макаренко А. С. Деякі актуальні проблеми пом'якшення покарання в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 1 (10). URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-1/11maspvu.pdf>

21. Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві: компаративна перспектива = Human rights from a comparative criminal law perspective: посібник: електрон. навч. вид. / [Дмитро Лук'янов, Олександр Марін, Ірина Сень, Вячеслав Туляков, Олена Уварова, Олена Харитоновна, Олена Шостак]; за ред. Олени Харитоновної, Габрієле Шмельцер. Харків: Право, 2022. 220 с. (Удосконалення магістер. програми з кримін. юстиції = Modernising Master's

Training on Criminal Justice. CRIMHUM). URL: <https://library.nlu.edu.ua/images/files/MSPLKP.pdf>. DOI: 10.32837/11300.24894

22. Музика А.А., Лащук Є.В. Потерпілий від злочину: кримінально-правова концепція. *Наука і правоохорона*. 2010. № 4. С. 112–124.

23. Музика А. А., Горох О. П. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення: монографія. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. С. 42–45.

24. Полянський Є. Ю. Теорія і практика призначення покарання у кримінально-правовій доктрині США: монографія; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» О.: Юридична література, 2011. 165 с.

25. Пономаренко Ю. А. Заходи безпеки за кримінальним правом України. *Вісник прокуратури*. 2011. № 9. С. 63–67.

26. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: монографія. Харків: Право, 2020. 720 с

27. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 214 с

28. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження). За заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. Харків: Кросс-срод, 2008. 364 с.

29. Присяжнюк Т. Потерпілий від злочину: проблеми правового захисту. К.: ЦУЛ, 2007. 240 с.

30. Сенаторов М. Потерпілий від злочину: значення для кваліфікації злочину та призначення покарання. *Право України*. 2004. № 4. С. 110–113.

31. Туляков В. О. Заходи безпеки в системі засобів протидії організованій злочинності. *Науковий Вісник Львівського юридичного інституту МВС України*. 2005. № 2(2). С. 45–50.

32. Туляков В.О., Іскендеров Ф. Ш., Хильченко А. С. Пеналізаційна практика у європейському кримінальному дискурсі: навчальний посібник. Одеса: Гельветика, 2020. 116 с. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.14966>

33. Туляков В. О. Віктимологічні засади кримінального права. *Актуальні проблеми держави та права*. О.: Юрид. література, 2001. Вип. 11. С. 442–445.

34. Усатий Г. О. Кримінально-правовий компроміс: Монографія. К., 2001.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ

1. Поняття «життя людини» як об'єкта кримінально-правового захисту. Принцип рівності всіх перед законом.
2. Національні та міжнародні аспекти захисту життя людини.
3. Право на життя в практиці ЄСПЛ.
4. Межі захисту права на життя.
5. Ознаки вбивства. Протиправність умисного вбивства та правомірне заподіяння смерті.
6. Просте умисне вбивство.
7. Евтаназія: зарубіжний досвід та національний підхід.
8. Доведення до самогубства та його відмінність від вбивства.
9. Види кваліфікованих умисних вбивств. Практичні питання їх кваліфікації.
10. Практичні питання кваліфікації вбивства на замовлення.
11. Практичні питання кваліфікації вбивства, вчиненого з корисливих та хуліганських мотивів.
12. Практичні питання кваліфікації вбивства з метою приховування вчинення іншого злочину та з метою полегшення вчинення іншого злочину.
13. Практичні питання кваліфікації вбивства двох або більше осіб та вчинене повторно.
14. Питання кваліфікації умисного вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.
15. Кваліфікація умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю.
16. Кваліфікація умисного вбивства, вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб.
17. Кваліфікація умисного вбивства, вчиненого з корисливих мотивів.
18. Кваліфікація умисного вбивства, вчиненого з хуліганських мотивів.

19. Кваліфікація умисного вбивства, вчиненого щодо особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку.
20. Погроза вбивством: підстави кримінальної відповідальності.
21. Привілейовані види вбивств: практика кваліфікації та вирішення конкуренції кримінально-правових норм.
22. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання
23. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини
24. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення
25. Кваліфікація необережного спричинення смерті іншій людині. Кваліфікація необережного співзаподіяння смерті іншій людині.
26. Здоров'я особи як об'єкт кримінально-правового захисту. Принцип рівності всіх перед законом. Міжнародні та національні гарантії захисту здоров'я людини.
27. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Критерії визначення тяжкого тілесного ушкодження. Питання кваліфікації.
28. Відмежування тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілому, від вбивства через необережність та умисного вбивства.
29. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. Критерії його визначення.
30. Умисне легке тілесне ушкодження.
31. Побої та мордування: кваліфікація та відмінність від тілесних ушкоджень.
32. Катування: практичні питання кваліфікації та відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.
33. Національні аспекти та міжнародні вимоги протидії домашньому насильству.
34. Питання кваліфікації залишення в небезпеці, та його відмінність від ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.
35. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.
36. Незаконна лікувальна діяльність
37. Незаконне проведення абортів або стерилізації.

38. Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби та його відмінність від зараження венеричною хворобою.
39. Ненадання допомоги хворому медичним працівником.
40. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.
41. Порушення прав пацієнта та його відмінність від незаконного проведення дослідів над людиною: національні та міжнародні аспекти протидії.
42. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та його відмінність від насильницького донорства.
43. Торгівля органами та тканинами людини: злочин міжнародного характеру.
44. Незаконне розголошення лікарської таємниці.
45. Співвідношення складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 132, 145 КК.
46. Кримінальні правопорушення, в яких життя та здоров'я людини виступають додатковим об'єктом посягання.
47. «Воля», «честь» та «гідність» як об'єкти кримінально-правової охорони.
48. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини: кримінально-правовий аналіз злочину.
49. Питання кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини за умов конкуренції (ст. 371, ст. 147 КК України) та сукупності злочинів.
50. Насильницьке зникнення (ст. 146–1 КК): кримінально-правовий аналіз злочину. Національний та міжнародний підхід до визначення складу злочину.
51. Захоплення заручників: кримінально-правовий аналіз злочину. Відмінність від незаконного позбавлення волі особи.
52. Незаконне поміщення в психіатричний заклад: питання кваліфікації.
53. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, її відмінність від суміжних складів злочинів.
54. Спосіб торгівлі людьми як обов'язкова ознака складу злочину.
55. Мета торгівлі людьми як обов'язкова ознака складу злочину.
56. Міжнародні аспекти протидії торгівлі людьми.

57. Експлуатація дітей: питання кваліфікації та співвідношення з суміжними злочинами.
58. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150–1 КК). Відмежування від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 304 КК.
59. Примушування до шлюбу: міжнародні та національні аспекти.
60. Загальна характеристика і система кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Визначення статевої свободи та статевої недоторканності.
61. Зґвалтування та його відмінність від сексуального насильства.
62. Примушування до вступу в статевий зв'язок. Відмінність від психічного примусу, що застосовується при зґвалтуванні.
63. Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: кримінально-правовий аналіз. Відмінність від зґвалтування та сексуального насильства.
64. Розбещення неповнолітніх: питання кваліфікації.
65. Домагання дитини для сексуальних цілей: питання кваліфікації.
66. Кваліфікація порушень виборчих прав громадянина.
67. Підкуп виборця, учасника референдуму, члена виборчої комісії або комісії з референдуму.
68. Порушення таємниці голосування
69. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками: кваліфікація, вирішення конкуренції складів кримінальних правопорушень.
70. Практичні питання кваліфікації порушення недоторканності житла. Випадки законного проникнення до житла.
71. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.
72. Кримінальні правопорушення у сфері сімейних відносин.
73. Підстави відповідальності за ухилення від сплати аліментів.
74. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.
75. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Питання кваліфікації за умов конкуренції та сукупності (ст.ст. 345–1, 347–1, 348–1, 349–1 КК України).

76. Захист прав журналіста кримінально-правовими засобами
77. Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій
78. Кримінальні правопорушення проти трудових прав людини.
79. Грубе порушення законодавства про працю, відмінність від грубого порушення угоди про працю.
80. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.
81. Порушення авторського права і суміжних прав.
82. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію: питання кваліфікації.
83. Порушення авторського права і суміжних прав: практика визначення розміру заподіяної шкоди.
84. Порушення права на свободу віросповідання: кримінально-правовий аспект.
85. Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів
86. Порушення недоторканності приватного життя. Питання кваліфікації за умов сукупності кримінальних правопорушень.
87. Порушення права на отримання освіти. Недоліки правового регулювання.
88. Порушення права на безоплатну медичну допомогу: підстави кримінальної відповідальності.
89. Особисті права людини як додатковий об'єкт кримінальних правопорушень.
90. Потерпілий в кримінальному праві.
91. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку примирення винного з потерпілим у справах щодо посягань на права та свободи особи. Межі та порядок здійснення.
92. Покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти прав та свобод людини. Справедливість та гуманізм каральної політики: два аспекти. Покарання як кара /відплата за вчинений злочин.
93. Межі суддівського розсуду при призначенні покарання.
94. Врахування судом обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання при його призначенні за кримінальні правопорушення проти прав та свобод людини.

95. Призначення покарання на підставі угоди з потерпілим.
96. Звільнення особи від покарання та його відбування.
97. Амністія та помилування: врахування інтересів потерпілого.
98. Звільнення від покарання з випробуванням: обмеження, практика застосування.
99. Застосування обмежувальних заходів, щодо осіб, які вчинили домашнє насильство.
100. Компенсаційні та реституційні заходи як гарантія компенсації (відновлення) порушених прав потерпілого. Сучасний стан в Україні.

Ресурси відкритого доступу:

www.president.gov.ua – Президент України
www.rada.gov.ua – Верховна Рада України
www.ombudsman.kiev.ua – Уповноважений Верховної Ради з прав людини
www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України
www.minjust.gov.ua – Міністерство юстиції України
<https://www.gp.gov.ua> – Офіс Генерального прокурора
www.echr.coe.int – Європейський суд з прав людини
www.scourt.gov.ua – Верховний Суд
www.ccu.gov.ua – Конституційний Суд України
www.reyesr.court.gov.ua – Єдиний держаний реєстр судових рішень
<https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> – Новий кримінальний кодекс. Реформування кримінального законодавства України
www.niss.gov.ua – Національний інститут стратегічних досліджень
<http://parlament.org.ua/> – Лабораторія законодавчих ініціатив
<http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського
<http://dspace.onua.edu.ua> – eNUOLAIR– депозитарій (архів) НУ ОЮА
<http://www.ukrstat.gov.ua> – Державна служба статистики України
<https://www.npu.gov.ua> – Національна поліція України
<https://nabu.gov.ua> – Національне антикорупційне бюро України
<https://dbr.gov.ua> – Державне бюро розслідувань

Зміст

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	15
Тема 1. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я людини: кваліфікація, національна практика та міжнародні стандарти. Практичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень проти особистої безпеки людини та у медичній діяльності . .	16
Тема 2. Воля, честь та гідність людини як об'єкт кримінально- правового захисту: кваліфікація та національна практика застосування; відповідність міжнародним нормативним актам	52
Тема 3. Кримінально-правова охорона статевої свободи та недоторканості: питання конкуренції кримінально-правових норм.	67
Тема 4. Кримінально-правовий захист конституційних, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина: кваліфікація, конкуренція норм, практичні проблеми правозастосування.	76
Тема 5. Кримінально-правові механізми та засоби захисту прав та свобод людини. Потерпілий в кримінальному праві. Компенсаційні та реституційні заходи	88
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ	99

Навчальне видання

**Віталій Петрович БОЙЧЕНКО,
Ірина Михайлівна ГОРБАЧОВА,
Деніс Олексійович КОЛОДІН,
Євген Юрійович ПОЛЯНСЬКИЙ,
Світлана Анатоліївна ХІМЧЕНКО,
Анастасія Русланівна ХІМЧЕНКО**

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 26 «Цивільна безпека»,
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 6,16. Зам. № 2404–10.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net